БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Соединиң органы

1925 чылда үндезилетингей

1954
НОЯБРЬ
19
ПЯТНИЦА
№ 228 (3165)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Артиллериянын хүнүнге уткуштур (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: Р. Хунайсол.—Колхозтарда коммунистериниң ролю. Чеен-Хемчик районнуң партия организациязында (2 арын).

В. Туметей. — Чер-чер Советтериниң сессияларын эрттиреринин практиказын эвижидер.

ССРЭ-НИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ АБЫ-ДУЦМА ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ: Р. К. Рагимов. — Аракстың эриинде (2 арын).

М. Люндуп.—Колхозчу өг-бүлелериниң культурлуг амыдыралы (3 арын).

Хереглекчилер кооперациязының ажылында четпестерни уэутказр.

А. Шатилов.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчүлалы (4 арын).

Сталинград, Ковентри болгаш Варшава (4 арын).

ССРЭ биле Францияның аразынга баранинар солчуушкунунуң дугайында протоколга ат салганы (4 арын).

Польшаның чаа үлетпүр районнары (4 арын).

Чехословакияда совет фильмнериниң фестивалы (4 арын).

Мал кыштагладыышкыны — мал ажылында эң харыысалгалыг үе

Мал ажылының, бирги эолчегде нилтинин мал ажылының дүрген кедүрлүүшкүнү чуртка амыдыралы чугула ужур-дузалыг болгаш партияның, күрүнеиниң кадаа ажыл-агый талазы-биле эн-не соңгаарладын болбас сорулгазы болур деп СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалында айыткан.

Бо айтымшкынны бистиң областың колхозтары болгаш совхозтары амыдыралга боттандырбышаан, 1954 чылда мал ажылын хөгжүдер талазы-биле чамдык эки түүнелдерни чедип алган. Малдың кол чүзүннериниң баш санын өстүреринде планы күүсетинген, малдың продуктулуу мурнукузундан бедзен болгаш мал ажылының продукциязын сааргонындан колхозтарның, совхозтарның алыр орулгалары өскен.

Ындыг болза-даа, мал ажылының кыштыг кедүрлүүшкүнүнүң талазы-биле бистиң ажылывыста улуг четпестер бар. Чоокта чаа болуп эриген СЭКП обкомунуң IV пленумунга областың колхозтарынга болгаш совхоотарынга мал кыштагладышкынын чорудар дугайында айтырыгны чугаалашкан. Пленум болза, чер-черде партия, совет органнар, МТС-териниң, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчулары партия биле чазактың негелдемерин күүседир дээш боттарының ажылын ам-даа оожум эде тургузуп турарлар, оон түннелинде малдың хорамчазы, опу төтчегдээр чорук, төрүүр малдың кызыраашкыны бар болуп турар болгаш малдың продуктулуу кончуг чавыс деп айыткан.

Ам мал ажылында эң харыысалгалыг үе болур кыштагладышкынның айтырыы келген. Малды янзы-бүрү чемнериниң чугула курлавырлары-биле хандырары, чылыг болгаш эки деритинген кажааларга тургулары, оларны сагыш човангыры-биле ажаары—кыштаглаашкынны чедишкининг чорударының кол үүлдери ол. Мөгөтан улуг болгаш чаа малдарның бал санын бүрүн камгалап алыры, малдың продуктулуун дыка бедидери хамааржыр.

Ындыг турбуже, мал кыштагладышкынынга белеткел дыка четпес чоруп турар. Бо чылын колхозтар сиген белеткелиниң планын 86,0 хуу, силос салыышкынын 91,2 хуу күүсеткен, а совхозтар оон-даа дора болуп, сиген белеткелиниң планын чүгле 46,2 хуу, силос салыышкынын 52,4 хуу күүсеткен.

Малдың бөдүүн чемнериниң курлавырының четпезин саван, мякина-биле долдуруп болурунуң аргазы турбуже, чамдык черлерде ону чугулага көрбейн турары окта таарышпас. Чижээ, Бии-Хем, Улуг-Хем, Таңды, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарда саван бөлүп алыышкыны кончуг багай чоруп турар. Чамдык черлерде сараттап, бөлүп каан сиген, саванны малга кайы хамаанчок үрегелеп турарының фактылары бар. Мынды байдал болза, чер-черде партия, совет болгаш кедзе ажыл-агый органнары, областың кедзе ажыл-агый эргелеп база совхозтар трестизи мал ажылының айтырыынче боттарының кичээнгейин кошкаткынын, чемнер четпезинден чамдык черлерге мал кыштагладышкыны берге байдалга эртип турган мурнунда чылдарның чазыгларын олар бодаавайн турарын айтып турар-дыр.

СЭКП обкомунуң пленуму мал кыштагладышкынынче белеткелде четпестерни дарый узуткан, ону организастыг чоруларын хандырар ужурлуг прокткиг хемчеглөр ажылдап кыйган. Эң чоокку хүннерде ап чоруудар чугула сорулга болза, шаддерде бүгү саванны бөлүп алыры, аңаа МТС-териниң болгаш совхозтарның техниказын, колхозтарның дириг ыртар күүнүн ажыглаары, мал чемн тараа фондуларын үүп тургузары болур. Бар мал чемнерин камныг болгаш ажыл-агыйжы өзу-биле ажыглаары чугула. Мөчаанган оларның үчёдүн болгаш балансынын база ай-айлап чарыгдаарының планын кадрларын шын шилип, таарыштыр тургузарынче, оларның составын коммунистер болгаш комсомолчулар-биле быжыглаарынче, фермаларга агро-зоотехникиг курстарның программазының талазы-биле малчыннарның өөредилгезин доктаамал организастаарынче улуг сорулганы салган.

Бир чугула сорулга болза, колхозтарның, совхозтарның кыштагларында хөй-хөй малчыннар болгаш тускай эртемнигдер дугайында сагыш салыышкын болур. Оларны чурттаар ораа-бажың-биле, хеп-биле хандырар, чугула бараанларны садарын, солун, сеткүүлүг болгаш номнарны чедирерин, кино-чуруктарны көргүзүглерин организастаар херек.

Партия, комсомол организацияларының хүлээлгеи—малчыннар ортузунга политикиг ажылды күштелдирери болур. Олар малчыннарның турар черлеринге дээре агитаторларны таарыштыр тургузар, оларның ажылын боттуг удуртур, илеткелчилерни томуйлап, беседаларны, номчулгаларны болгаш илеткелдерни, лекцияларны организастаар ужурлуг. Малчыннарның ортузунга социалистиг чарыышты калбартып, мурнакчыларның дуржулгазын нептерединче улуг кичээнгейни салыр херек. Коммунистериниң, комсомолчуларның болгаш бүгү активтиң чоокку хүннерде кол сорулгазы болза, СЭКП обкомунуң пленумунуң шиитпирлерин кедзениң ажыл-ишчилеринге, бир дугаар эолчегде мал ажылдакчыларынга таныштырбышаан, мал кыштагладышкынынче белеткелде четпестерни дүрген узуткан, кыштаглаашкынны организастыг чорударын хандырары болур.

Мал кыштагладышкыны—мал ажылында эң харыысалгалыг үе. Ону чедишкининг чорутканыдан чүгле малдың баш санын камгалап алыры эвес, харын оон-биле кады малдың продуктулуун бедидери дыка хамааржыр.

Совет Эвилелинде

Сталино область. «Червоный прапор» кедзе ажыл-агый артелиниң бо чылын туткан клубу Марьинский районнуң Антоновка суурунуң культурлуг төвү болу берген. Ында 280 олуттуг көрүкчүлер залы, делгем фойе, ойнаар өрээл, библиотека, номчулга черлери бар.

Чурукта: колхоз клубунуң библиотеказында.

СЭТА-ныың пресслишези.

Тайбың дээш демиселге тураскааткан хуралдар

Тайбың дээш совет кижилериниң демиселинге тураскааткан хуралдар Москваның Бауман аттыг техникиг дээди училищезинге болуп эрткен. Ол хуралга училищениң профессорлары, башкылары, студентилери, ажылчыннары, албан хаакчылары киришкен.

Хуралды техникиг эртемнериниң доктору профессор Г. Николаев кылган. Оон соонда Тайбың камгалалының совет комитединиң кежигүнү чогаалчы А. Софронов чүве чугаалаан. Бүгү делегейде тайбың талалакчыларының шимчээшкининиң улуг хемчээлдии-биле калбарып турарының дугайын ол чугаалаан болгаш янзы-бүрү чурттарга чораан үезинде сонуургалдарыбиле солушкан.

Филология эртемнериниң кандидаты М. Красинская, техникиг эртемнериниң доктору профессор Д. Прокофьев тайбынче совет кижилериниң чайгылып чок күзелсоруунуң дугайын чугаалаанар.

Ноябрь 13-те «Каучук» заводтуң клубунга бүдүрүлгениң ажылчыннарының, инженерлериниң, техниктериниң болгаш албан хаакчыларының хуралынга тайбың камгалалының Совет комитединиң кежигүнери ССРЭ-ниң улустуң артизи С. Образцов болгаш Совет Эвилелиниң Маалыры А. Маресьев чүве чугаалаанар. Слесарь В. Орлов, комсомол комитединиң секретары Л. Гущина, завод директору П. Манвелов олар кежээге база чүве чугаалаанар.

(СЭТА).

Саратов область. Областың кедзе ажыл-агый делгелгезинде ирик-торф савалар белеткээр автоматты делгеп көргүскен. Ол автоматты Серго Орджоникидзе аттыг механика заводунуң фрезеровщиги В. Д. Кувалдин кылган. Ол автоматтың дузалы-биле ийи кижи 8 шактың дургузунда 15 мүн хире ирик-торф савалары белеткеп кылыр.

Чурукта: В. Д. Кувалдин (солагай талазында) бодунуң автомадын механизация павильонунда келген көрүкчүлерге таныштырып турары.

СЭТА-ныың пресслишези.

Казаньның В. И. Ульянов (Ленин) аттыг университединиң 150 чылы

КАЗАНЬ. Ноябрь 17-де чурттуң эң хоочун дээди өөредилге черлериниң бирээзи—Казаньның В. И. Ульянов аттыг күрүне университединиң тургустунган хүнүнден бээр 150 чыл болган.

Казань университединиң эртемденнери орус болгаш делегей эртемниң хөгжүдезинге улуг салыышкынны киирип, Россияга революстуг демиселге идеякейлиг киришкеннер. Казань университединиң эртем школалары: Н. Лобачевский үндезилекчизи болган геометрия школазы база шылгарангай орус эртемден Н. Зинин база амгы үениң органиктиг химиязының үндезини болур бүдүмелдер тургузуунуң эртемден А. Бутлеров оларның тургусканы химия школазы бүгү делегейде суралгыг. Казаньның медицина школазы база-ла орус болгаш делегей эртеминге үнелиг салыышкынны киирген, шылгарангай эртемденнер Адамюк, Бехтарев, Лесгафт, Вишневский, Миславский, Виноградов болгаш оон-даа өскелер ол школаның алдарын тургусканнар.

Университеттиң хөгжүдези талантылыг, эртемден, педагог болгаш кижизидикчи Н. Лобачевскийниң ады-биле чарылбас харыызашкан. 20 чылдар дургузунда Н. Лобачевский университеттиң директору болуп турган. Ол эртемден университеттиң эртем болгаш өөредилге амыдыралын улуг бедикче кедүргеи. Невклидовтуг геометрияны тургусканы-биле Лобачевский бодунуң адын мөнгежиткен, ол геометрияны ам бүгү кижи төрелгетен ажыглап турар.

1819 чылда Казань университединиң профессору Иван Симонов Мурнуку полюсче Беллинсгауземниң болгаш М. Лазаревтиң удуртулгазы-биле чоруткан экспедицияга киришкен. Ол экспедицияның үезинде Антарктида ажыттынган болгаш Улуг океанда болгаш Мурнуу доштуг океанда хөй ортулуктар ажыттынган. Симоновтуң ажыллары бойдус эртемниң хөй адырларын байыткан.

Хөй-хөй орус революсчулар Казань университедин доозун үнгеннер. 1887 чылдың күзүнүнде юридиктиг факультеттиң бирги курзунга В. И. Ленин өөренип кирген. Ол чылдың декабрьда студентилериниң хөлөөшкининиң үезинде В. И. Ленин студентилериниң революстуг демиселиниң киржикчизи болган удуртукчузу болуп, баштайгы дайынчы сагылын алган.

Совет эрге-чагырганын чылдарында Казань университеди Совет эртемниң улуг төвү болу берген, 1925 чылдан эгелеп улуг Лениниң өлүм чок адын кадагалап турар.

Университеттиң эртем школалары чедишкининг хөгжүн турар: Лобачевскийниң өөредиин профессор А. П. Норден баштаан талантылыг эртемденнериниң улуг бөлүү үргүлчүлеп турар. Бутлеровтуң химия школазын ам шылгарангай эртемденнер, академиктер А. Е. болгаш Б. А. Арбузовтар баштап турарлар.

Университеттиң хөй-хөй кафедралары Волгага гидроэлектростанциларын туудушкуну-биле, Куйбышев далайны тургузары-биле болгаш «Ийиги Бакунуң» районунуң нефтизин ажылдап кылыры-биле холбашкан темаларны ажылдап турар.

Эртем кадрларын белеткээринге университеттиң ролю дыка өскен. Дайын соолундеги чылдарда аңаа 25 кижи доктор, 267 кижи кандидат диссертацияларын камгалаан. Казаньның дээди өөредилге черлериниң профессор-башкы составының улуг бөлүү университеттиң белеткеп үндүрген кадрлары болуп турар.

Ам университетте 30 ажыг нацио-наларның дөрт муң чыгыы студентилери өөренип турар. Университеттиң революциялга чедир турун келгениниң 113 чылдарының дургузунда чүгле 6 татарлар ону доозун үнгеп турган. Ам оон чеди факультеттериниде 900 ажыг татарлар өөренип турар, оларның хөй хөрээженнер болуп турар.

Университетте кафедралардан ангыдыр мындыг эртем-шинчилел институттары ажылдап турар: А. М. Бутлеров аттыг химия институту, Н. Г. Чеботарев аттыг математика болгаш механика институту, Н. И. Лобачевский аттыг дыка байлак эртем библиотеказы, зоология, геология-минералогия болгаш этнография музейлери, ийи астрономиктиг обсерваторлар, биологтуг станция ажылдап турар.

В. И. Ульянов (Ленин) аттыг Казань университединиң студентилериниң, эртемденнериниң болгаш башкыларының улуг коллективи бодунуң университединиң алдарлыг 150 чылынга өөредилге ажылының болгаш эртем ажыл-чорудулгазының талазы-биле, хөй-нинти, политикиг болгаш культурлуг амыдыралдың талазы-биле улуг чедишкиннерлиг келген.

(СЭТА).

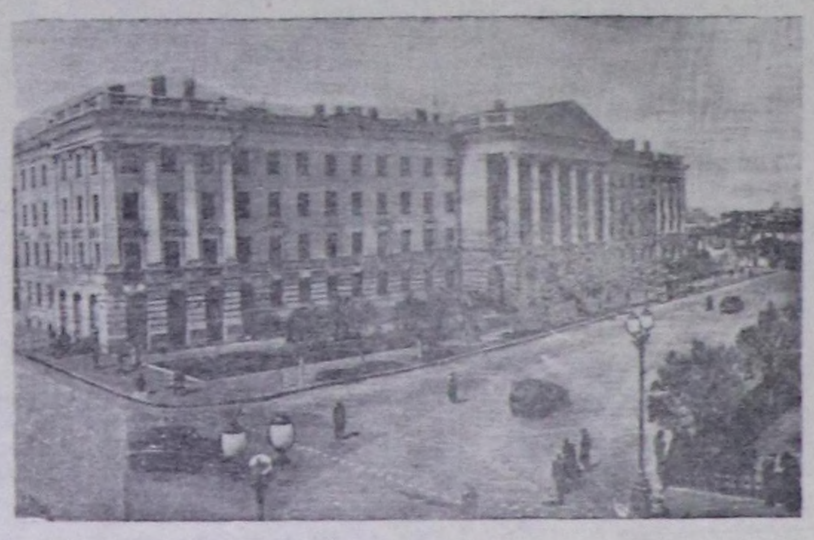

Казаньның В. И. Ульянов (Ленин) аттыг күрүне университеди ада-чурттуң эртемниң болгаш культуразын хөгжүдеринге улуг рольду ойнаан.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының соонда Казань университеди чурттуң улуг өөредилге черлериниң бирээзи болу берген. Оон эртемденнери эң эки чаңчылдарны үргүлчүлевишаан, эртемниң янзы-бүрү адырларын хөгжүдеринге чугула айтырыгларны ажылдап кылып турар.

Чурукта: университеттиң корпустарының бирээзи.

Фото Б. Мясниковтуу. (СЭТА-ныың фотохрониказы).

Ажылдарның 15 хевирлери электрижитинген

КРАСНОДАР. Курганский районнуң Ленин аттыг кедзе ажыл-агый артелиниң колхозчулары Краснознаменскиниң суг шыгжамырын ажыглалга киирген. Шаанда туткан Михайловск ГЭС-биле кады чаа электри станциязы Ленин аттыг колхозка бүгү-ле хөй күш киирер ажылдарны электрижитиргеге эгелеп турар.

Кедзе ажыл-агый артелиниң тудуг шөлүнде пилораманы, тырыккы хирээни, мяш чондурар болгаш еске-даа станоктарны ажыглалга киирген. ГЭС-ти ажыглалга киргениниң ачызында эң улуг тараа шыгжаар черде тараа арыглаар машинаны болгаш транспортёрну ажылдадып эгелээн. Чаа станцияның күжүн мал ажылының беш фермалары болгаш хову ажылының дөрт доктаамал бригадалары алган.

Кубаньның кедзе ажыл-агыйының электрижидилгези чээрби беш чыл мурнунда Шербинскиниң кедзе станциязының тудуушкуну-биле эгелээн. Ам крайның колхозтарында, совхозтарында болгаш МТС-териниде 600 ажыг электри станциялары ажылдап турар. Оларның күжү 50 мүн ажыг моторларны хөделдирип турар. Кубаньның хөй-хөй колхозтарында болгаш совхозтарында ажылдарның 15 ажыг хевирлерин электрижиткен.

(СЭТА).

Хонуктта 115 мүн метр пөстер

ЧЕБОКСАРЫ. ноябрь 16. Чебоксарының тургустунуп турар хөвен-саазын пөстер комбинадының коллективи хуусаа бетинде ажыглалга дужаатынган дериглелди шингээдип ап турар. Мында дүн-хүнде пөстер кылып үндүрерин 115 мүн метр чедирген.

Бир чыл эрээн мурнунда Чебоксарының пөс-таавычылары эң баштайгы метр сатин пөстү кылып үндүргеннер, ынчаарга ам 4 гектар шөлдү эзелеп турар аргышкынның корпузунда төлевилел-биле бирги эолчегде көрүнген бүгү станоктарны ажылдадып киирген. Аргышкын фабриказының коллективи бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар.

Чебоксарының хөвен-саазын пөстер комбинадының коллективи бирги эолчегниң төлевизөн күчүлелин Улуг Октябрьның 38 чыл өөнда шингээдип алырын болгаш пөстер будуурунуң база бүрүн казстап кылырының корпусларын дерип хөрексээринин талазы-биле тудуг-монтаж ажылдарын хуусаа бетинде доозарын хүлээнип алган.

(СЭТА)

Ругларның кадыы дээш сагыш салыышкын

ТБИЛИСИ, ноябрь 16. Гагра курорттан ырак эвесте далай чоогу Леселидзе суурда ругларның чаа санаторийи ажыттынган. Ругларны эмнээриниң болгаш кадыкшылыг дыштанылгазынга таарымчалыг бүгү байдалдар мында тургустунган. Эмнелгениң тускай кабинеттери, ругларлы удуур делгем өрээлдер, столовая, ойнаар өрээл бар болуп турар.

Ам Грузияның агаар-бойдузу эки далай чоогу курорттарында бүдүн чылда ажылаар 16 база сезонда ажылдаар 5 ругларлы санаторийлери ажылдап турар.

(СЭТА)

Ажылчыннар дээди билиглерни чедип ап турар

РУСТАВИ. (Грузин ССР-де). Закавказениң Сталин аттыг металлургия заводунуң мартен цехинин № 6 суугузунуң кол эзилдиргеи берген. Ол суугу кампания эгезинден бээр 200 эзилдириг бээр нормалыг турган 231 эзилдиригни үндүргеп. Дыка хөй мазутту камнап алган. Дузалакчы З. Берулашвилиниң дузазы-биле бригадир бүдүрүлгениң чамдык ажылдарын каттыштырган, суугунуң чылыг курлавырларын өң улуу-биле ажыглаан.

Бүдүрүлге сорулгаларын шиитпирлээрин чоглаадыкчы өзу-биле көрүнге кол эзилдирикчизи Квахадзеге болгаш оон дузалакчызы Верулашвилиге Грузияның политехникиг институдунуң Руставиле заочный салбырының металлургия факультединге оларның өөредилгези улуг дузаны чедирип турар.

Закавказьениң Сталин аттыг металлургия заводунда 300 ажыг ажылчынна бүдүрүлгеден чартыкпайн турган, дээди билигни чедип алганнар. Дээди өөредилге черлеринге өөредилге оларның билиин бедидеринге, бүдүрүлгениң командирлери болурунга дузалаан. Үшкү курстуң студентизи дежурный электрик В. Капланадзе кран дериниин мастеринде дешпитирген. Прокатчик Л. Айрапетян эолчег удуртукчузу, электритехник Л. Морозова — цех начальнигинин оралакчызы апарган.

(СЭТА).

Эскимостарның дылы болгаш аас чогаалы

ЛЕНИНГРАД. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының ном үндүрер парлалга чериниң Ленинградта салбыры Эртемнер академиязының дыл эртемниң институдунуң белеткеп кылганы «Эскимостарның дылының болгаш аас чогаалының талазы-биле материалдарының» улуг номун парлап үндүрген. Ол чогаалдың автору Е. С. Рубцова Чукоткага дыка хөй чылдарда чурттаан.

Номда 45 тоолдар болгаш эскимос, орус дылдарда еске-даа хөй аас чогаалдарының материалдары киргеп. Этнографтыг, лингвистиг комментариялар-биле үдетинген текстери Совет Эвилелинде чурттап турар эскимостарның дылын болгаш амыдыралын өөренирине улуг сонуургалды болдурып турар. Номда чыгдынган хөй саанныг зарисовкалар совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда эскимостарның культуразының, материалдыг чаагай байдалының өзүлдезинин дугайын болыткалдыбиле херечилеп турар. Олар чаа хевирлиг чурттаар черлерин, идик-хепти, эпчы, балыкчы херектеллерин, бажын херектеллерин көргүзүп турар.

Аас чогаалдарының материалдарының бижилгезин Магадан областың Чукот национал округунуң Чаплино суурунга кылган. Номну белеткеп кылырынга Чаплине кедзе Советтиң даргазы эскимос Каляна болгаш Ленинградтың дээди өөредилге черлеринде өөренип турар эскимостар киришкеннер.

(СЭТА).

Омск, Белгород болгаш Псков областарның колхозтары, совхозтары картофель болгаш погаалар белеткелдериниң садып алырының планнарын күүсеткен

ОМСК. Белгород болгаш Псков областарның колхозтары болгаш совхозтары картофель база погаалар белеткелдериниң болгаш садып алыышкыннарының оларга доктаадып берген күрүне планнарын күүсеткен.

(СЭТА).

Артиллериянын хүнүнге уткуштур

Артиллерия хүнү чоокшулап олурар. Ада-чурттуң артиллериязының кайгамчыктыг төөгүзүнүң дугайында, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Совет Армиянын солдаттарының, сержантыларының, офицерлериниң кылган өлүм чок чедишкиннериниң дугайында илеткелдерни болгаш беседаларны чурттуң хоорайларында болгаш суурларында, шериг кезектеринде чорудуп турар.

Армияга, ужар-чүүлге болгаш флотка дузаларының Бүгү-эвилелдиң эки-тура нитилелиниң Төп Комитеди артиллерия хүнүнге алдар кылдыр көжүп чоруур 1300 фото-чуруктар делгелгезин үндүрген. Ол чуруктар ДОСААФ-тың эге организацияларының шериг-техникиг болгаш спорт массалыг ажылын көргүзүп турар. Эвилелдешкен республикаларда, крайларда болгаш областарда боодалга маргылдаалары чоруп турар, боодалга-спорт клубтарының муң-муң кежигүннери ында киржип турар.

Совет Армиянын М. В. Фрунзе аттыг Төп Бажыңының библиотеказынга артиллерия хүнүнге таварыштыр номнарны улуг делгелгези ажыттынган.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Колхозтарда коммунистерниң ролю

Чаа-Хөлдүн партия организациялары колхоз бүдүрүлгезинде коммунистерниң мурнакчы ролюн көдүрериниң талазы-биле элүүн хемчеглерни ап чорутканының түннелинде колхозтарның организас. ажыл-агыйы быжыгып турар.

Эн ылангыя Молотов аттыг колхозтуң хову бригадазында коммунист эш Кожага болунга быжыглаан 50 га кызылтастың га бүрүзүнден-не 30 центнер бедик дүжүттү алган. Ол-ла колхозтуң ногаа бригадири коммунист эш И. Сундуй бо чылын ногаа культураларындан бедик дүжүттү өстүрүп алган.

Тудуг бригадазында коммунистер үлүг-нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар. Ленин аттыг колхозтуң тудуг бригадазы тудуг планнарын сентябрьда-ла 100 хуу күүсеткен. Тудугжу коммунист эш В. Лама хүн-бүрүнүң ажыл нормазын 130—200 хуу чедип күүседип турар.

Ол-ла колхозтуң хөй кадарчызы эш И. Тамба 265 төрүүр хоюндан 270 хураганнарны ап, менди доруктурып турар.

Инек кадарчызы, коммунист эш Шыырап 30 баш инээн, 51 баш чедир өстүрген.

Сталин аттыг колхозтуң хөй кадарчызы, коммунист эш Опай 156 төрүүр хоюндан 156 хураганнарны өстүрүп ап, ам кыштаанда бодунуң күжү-биле 9 тонна сигенни сөөртүп белеткеп алган.

Ол колхозтуң бызанчызы, коммунист эш М. Калзан хүн бүрүнүң үлүг-нормазын 150—200 хуу чедир доктаамал күүседип турар.

«Тиилелге» колхозта хөй кадарчызы коммунист эш Т. Сержип 203 төрүүр хоюндан 215 хураганнарны өстүрүп алган. Ол ышкаш коммунист Балган 139 төрүүр безиниден кулуннарны бүрүнү-биле өстүрүп доруктурган. Ол 702 күш-хүннерин ажылдап алган.

Колхоз бүдүрүлгезинде коммунистерниң мурнакчы ролю хүн-бүрүде улам белеп турар чорук оларның идей-политиктиг деннели база бедип турарын херечилеп турар болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ынай шиитпирлиг көдүрер хемчеглер дугайында партиянын болгаш чазактың шиитпирлерин хажык чокка күүседир дээш оларның чүткүлдүг ажылдаа турарын база айтып турар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНДА

Бөлгүмнүң ажылы эки чоруп турар

Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергейде «Кызыл тараачын» колхозта партия эге организациязында (секретары эш Т. Доржу) партия төөгүзүнүң депчу курзун өөренириниң бирги болгаш ийиги чылдың бөлгүмнери база комсомолдуң политбөлгүмү ажылдап турарлар. Ол бөлгүмнерде шупту 51 дыннакчылар бар. Оларның пропагандистери эштер Биче-оол биле Бопай-оол олар кичээлдерге эки белеткенип ап, беседаларны солун болгаш чедингир чорудуп турарлар. Кичээлдер эгелээнден бээр чаңгыс-даа үзүктелиишкин болбаан.

Партия эге организациязы колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгезин улуртурунче кичээнгейни база салган. Ол курста 34 колхозчулар өөренип турар. Агроном эш Пимонов биле мал эмчизи эш Сайдачаков оларның кичээлдерин дыннакчылар улуг сонуургал-биле эрттирип турарлар.

С. БИРЛЕЙ-ООЛ.

Эки ажылдыг хана солуну

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозтуң баштаар чериниң болгаш партия эге организациязының органы болур хана солуну (редактору М. Севилбаа) айыткан хуусаалларындан өзалдавайн үнүп турар.

Ол хана солун колхозтуң янзы-бүрү ажыл-агыйларының адырларында, бригадаларда ажылдап турар 20 ажыг ханакорларындан түс-түс «ажылар айы-биле чедишкиннерни база четпестерни үргүлчү бижип турар. Чижээ, малын үргүлчү одарладып турган эң эки семирткен малчыннар: Шаравүү, Комбу, Шыдар, Хүрен-оол дээн ышкаш малчыннарның дуржулгаларын болгаш тудуг бригадазының мурнакчылары аныяк бызанчылар Х. Хөөкүй-оол, Х. Бавуу оларның үлүг-нормазын 150—210 ажыг хуу чедир күүседип турарын база тудуг бригадири 60 ажыг харлыг Дембирел ирейниң хүн нормазын 150—185 хуу күүседип турарын, өөн тудугжулар ортузунга организакчы ажылын болгаш улус өөредилгезинин-даа толазы-биле болгаш өске-даа материалдарны организастап үндүрүп турар.

Солун эки көргүзүүлер-биле чергелештир четпестерни илередип, күш-хүнүнүң миниимумун чедир ажылдавайн турарларны болгаш өске-даа янзы-бүрү шүгүмчүлүг материалдарны үндүргеш, ол четпестерни дорый узуткаар талазы-биле хамаарышкан организацияларынче медээлеп берип, кандыг хемчеглер алганын хана солуннуң дараазында номерингe чырыдып турар.

Хана солунну колхозчу массаның ажыл-амыдыралын ажылгагый-биле холбаштырып, солун материалдарлыг үнүп турарындан чаа номер үнерге-ле колхозчулар сонуургап номчуп турарлар.

Х. ТОРЖУ.

Ажылдавастаан политбөлгүм

Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхоз барык-ла район төвүнде. Бодавыже, кандыг-даа ажылга ол эптиг болбайын канчаар.

Ынчалзажок, херек кырында байдал ындыг эвес болгулаар таварылгалар база турар. Үстүнде айытканывыс колхозта партия эге организациязы партия төөгүзүн өөренириниң бирги болгаш ийиги чылдың бөлгүмнерин тургускан. Оларның пропагандистерине эштер Дигик биле Көк-оол олар өй-шаанда томуйлатырганнар.

Партия чырыдыышкынының системазынга өөредилге чылы эгелээнден бээр ай ажып турар. Ынчалзажок ол бөлгүмнерге чаңгыс-даа кичээл эрттирип көрбээн. Чүге дээрге, өөрензе чогуур дыннакчылар келбейн турарлар.

(Бистиң корр.).

Колхозтун дуржулгалыг малчыны

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Ворошилов аттыг колхозтуң кежигүнү эш Монгал ниитиниң малын өстүрер, ооң продуктулуун бедидер чугула айтырыгны боттандырарынга чүткүлүг ажылдап турар. 1950 чылга чедир ол чылгы кадарчызынга, а ооң бээр амга чедир шээр мал кадарчызында дөрт чылын эки ажылдап келген.

Малдың чайгы одарын, суггадын таарыштырып билири-биле эш Монгалдың кадарган хою кышка чыл бүрү семис ужуражып, менди, күштүг чыл ажып келген. Ам ооң кадарган хою 400 баш чедир өскен, бо чазын төрээн 200 хоюнуң 204 хураганнарын бүрүн доруктурып алган.

Сайырда болгаш Улуг-Боомда кыштагларының кажаалары септетинген, чадыларга хереглээр өдек болгаш өске-даа бедеткелдери хынамчалыг кылынган. Эш Монгал бо чылдың он айларының дүргузунда безин 800 күш-хүн ажылдап алган, ол авансы-биле 8 тонна тараны база өске-даа чүүлдерни алган.

Эш Монгалдың ак-сеткилдиг күш-ажылы база хөй-ниитичи организакчы мөзүнынары чүгле бодунуң колхозунда эвес, Каа-Хем районда безин сураглыг. Октябрьның 37 чыл болган байырлалын таварыштыр ону колхоз баштаар чериндеп мун рубль-биле шаннаан.

Малчынның чедиишкини

1948 чылда Катыылыгның чоогунга колхозчу амыдырал хайнығын үнген. Мурнунда өөн чыткан эки оттуг черлер ам ниитиниң малының одарлары апарган. Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң кол одарлыг кыштагларының бирээзи Катыылыгда. Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делегелгенинге чорган, колхозтуң мурнакчы хойжузу эш Мартан-оол шээр малды чыл бүрүде анаа кыштагладып келген.

Эш Мартан-оол 1949 чылда колхозтуң 65 баш өшкүзүн ажаап өстүрера-биле хүлээп алган. Ооң амдыы чылында ол өшкүлерден төрүүнген 98 баш анайлар менди алдынган. 1951 чылда төрээн 120 өшкүден 132, 1952 чылда 186 өшкүден 190 анайны чидириг чокка өстүрген. Ол, 1952 чылда меринос уксаалыг 200 хойну ажаары-биле хүлээп алган. Эрткен чылда төрээн 173 хойларның бүгү төрээн хураганнары менди. Эш Мартан-оол бо чылын төрээн 200 хойдан 218 хураганны чидириг чокка алган.

— Мал ажылын хөгжүдер дээш малдың бүгү ажаалгазынче онза кичээнгей салыры чугула. Малчын бодунуң ажылын бичиннле суларадыштар болза, ооң ажыл-херээзе чедимче чок байдал таваржып болур. Шээр малдың оолдаашкын үеви чоокшулаанда, ооң чаш төлүн менди алыр дээш үйгү-чыдын чок ажылдаары малчынның дөрт хүлээлгези деп чүвени эш Мартан-оол чугаалап турар.

Эш Мартан-оол кыштагда хөй кажааларын эки септеп алган. Хойну одарладыр болгаш чемгерер талазы-биле тускай планны кылган. Кыштаг чанында одар четчир, ону чүгле чөп ажыглаары дээш бодамчалыг болуру чугула. Мартан-оол хойну ажаарының бөлүүн арганарын эки билир, дуржулгалыг малчыннарның үлегерин бодунун практика ажылынга чөп ажыглап турар.

А. ДОПЧАА.

Чер-чер Советтериниң сессияларын эрттиреринiң практиказын экижидер

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң мурнунда салдынган сорулгаларны чедишкинниг күүседирі—Советтериниң организас-массалыг ажылын ванчаар тургусканындан улуу-биле хамааржыр. Партия болгаш чазактың амты негелделериниге үндезилээш, бистиң областың районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтери боттарының ажылынга чамдык чедишкиннерни чедип ап, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунун дириг удуртулга-биле хандырып турар апарганнар. Эң ылангыя ажылчы чоннарның өзүп турар материалдыг негелделерин хандырары дээш Советтериниң организакчы ролю бедээн.

Чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазының Конституциязы көрдүнген код формазы болур сессиялар чогуур өйүнде эрттип, анаа Советтериниң мурнунда салдынган эң чугула айтырыгларны тургузуп чугаалажып, Советтерге улуг дузаларны чедирип турар апарган. Анаа чижек кылдыр Каа-Хем районунуң Ильинка көдээ Советин, Эрзин район Советин киирип болур.

Ындыг-даа болза, чамдык көдээ Советтер сессияларны чыылдырарын болгаш эрттиреринi үнелеп көрбес чоруктар бар. РСФСР-ниң Конституциязының 86 чүүлүн бөрымдалаш, көдээ Советтер сессияларны ай санында чыылдырар ужурлуг. Ындыг турбуже, Сүт-Хөл районунуң Суг-Аксы көдээ Совети бо чылдың он айларының иштинде чүгле 2 сессияларны эрттирген. Сессияларны чогуур хуусаларында эрттирбес чоруктар Чөөн-Хемчик районунуң Хорум-Даг, Барыын-Хемчик районунуң Аскы-Барлык, Тес-Хем районунуң Кызыл-Чыраа көдээ Советтериниде бар.

Сессияларга тургускан айтырыгларны коллегиалдыг шиитпирлээринге депутаттарның бүрүн киржилгези негетинер. Ындыг-даа болза, чамдык районнар, көдээ Советтер ол чугула байдалды чедир үнелевейн турар. Барыын-Хемчик район Советинин VIII-ки сессиязынга 25 депутаттардан чүгле 14 депутаттар, Сүт-Хөл район Советиниң VIII-ки сессиязынга 25 депутаттарның 16-зы олурушкан. Шак ындыг байдал айтырыгны долузу-биле шиитпирлээринге депутаттарның киржилгезин хандырбайн турар. Болуп турар сессияларга депутаттарның бүрүн киржилгезин болдурар сорулга-биле хүннүн айтырыгларын, сессияның болур хүнүн, шагын каш хонук бурунгаар дыннаткан турар ужурлуг. Харын-даа сессияны чыырының мурнунда ооң бүгү-ле организастыг белеткелин кылып, тургузар айтырыгны үргүлчүнүң комиссиязының киржилгези-биле мык белеткээр.

Депутаттарның сессияларга бүрүн киржилгези албан. Ындыг-даа болза, чамдык айтырыгларның бүгү-ниитиге ужур-дузалын барымдалаш, сессияларга депутат эвес активчилерни база-ла киириштирер ге туруп болур. Ол байдал сессияның ниити шиитпирлекчи ролюнга моондак болбас. Ынчалзажок биштиң чамдык районнар болгаш көдээ Советтериниг сессияларны эрттиреріе эндере хөй активчилерни олурштуруп, сессияларның шынарын кудуладып, ону анаа-ла хуралдар, чыылдалар кылдыр хуулдура бээр чоруктары эвээш эвес. Чижээ, Сүт-Хөл район Советинин VIII-ки сессиязынга 16 депутаттар олуржуп турда, 19 активчилер база киришкеннер. Шак ындыг фактылар өске-даа район Советиниде болгаш көдээ Советтерде бар. Хамык ужур хөй кижилер чыырында эвес, харын Советтиң мурнунга депутаттарның ролюн бедидип, шиитпирлеп турар айтырыг талазы-биле оларга берген эргелерни бүрүн эдилээрин хандырарында болур.

Сессияларга киирер айтырыгларны баш бурунгаар көрүп, чоокку үелерде ажылагый болгаш культура амыдыралынга улуг шилип ап, ону бүгү тала-биле көрүп шиитпирлээри кончуг чугула. Ынчалзажок чамдык районнар болгаш көдээ Советтериниң күүсекчи комитеттери сессияларга эң чугула айтырыгларны тургузуп чугаалажырының орнунга, күүскомга көрүп гаап болур айтырыгларны киирип турар чүүлдер бар. Сүт-Хөл район Советинин бо чылдың март айның 9-та болган VII-ги сессиязынга депутат Моллеровтуң сагылгачурум чок чоруунуң дугайын тускай айтырыг кылдыр көрген. Шынында депутаттың чурум чок чоруунуң дугайын сессияга тускай айтырыг кылдыр тургуспайн, ол кижиниң тайылбырлалын дыннап болур турган, а ону айтырыг кылдыр тургузуп, анаа саналдарны көдүрүп турбайн, сессияга өске айтырыгларны шиитпирлээринге шаг-үени камнаары чугула турган.

Дыка хөй районнар Советтери сессияларга айтырыг шиитпирлеп турар өйде, ол айтырыгга хамаарышкан үргүлчүнүң комиссияларының эдеринчи илеткелдерин албайн турар. Чижээ, Чөөн-Хемчик район Советинин бо чылдың апрель 9-та болган IX-ку сессиязынга район бюджединиң 1954 чылда төлевилелин бадылап турда, Барыын-Хемчик район Советинин июль 2-де VIII-ки сессиязынга колхозтарда тудуг ажылының чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалажып турда, база Бай-Тайга район Советинин XI-ги сессиязынга «Тиилелге» болгаш «Мурнакчы» колхозтарда мал ажылының дугайында айтырыгларны чугаалажып турда, ол ажылдарга хамааржылгалыг үргүлчүнүң комиссиялары эдеринчи илеткелдерин кылбаанган. Шак ындыг фактылар өске-даа районнарда бар. Ол чоруктуң болуп турарының код чылдагааны болза, районнар болгаш көдээ Советтер сессияларга тургузар айтырыгларны далаш-биле белеткеп турарында бо болур. Ооң хараазы-биле үргүлчүнүң комиссиялары айтырыгны шиитпирлээринге шиитпирлекчи болгаш дузалакчы күш болбайн турар.

Чер-чер Советтери боттарының сессияларына кандыг-даа айтырыгларны чугаалажыр деп хүн айтырыынга киргенде, оны баш бурунгаар хынамчалыг белеткээри чугула. Ол айтырыгны бүгү тала-биле белеткээринге үргүлчүнүң комиссияларының киржилгези чугула негетинер. Олар ханы хынаалданы чоруткаш, сессияга эдегинчи илеткелин кылып, ол ажылда четпестерни ханыызы-биле көргүзүп, депутаттарга четчеги-биле илеткеп бээр ужурлуг.

Сессияларга хүлээп алган шиитпирлерниң күүседезин чогуур өйүнде күүседиргинге протоколдарны болгаш шиитпирлеерни өй-шаанда кылып тургузары улуг ужур-дузалыг. Дыка хөй чер-чер Советтери сессиялар эрттиргенде 10—15 хонук иштинде ооң шиитпирлерин, протоколдарын үстүү органнарже дамчыдып шыгжап каар чүүлдер бар-боон турар. Ол чорук көдүрүп үндүрген айтырыгны чогуур өйүнде шиитпирлээринге моондактаар болгаш ол айтырыгларны эргижиредип, күүстинмезинге чедирер. Чер-чер Советтер бүрүзү сессиялар эрттиргенде протоколун 1—2 хонуктар иштинде тургускан үстүү Совет органнарже дамчыдар болгаш ол-ла хуусаада шиитпириниң күүседезин боттандырып эгелээр ужурлуг.

Сессияларга хүлээп алган шиитпирлерни амыдырал кырынга боттандырарынга депутаттарның болгаш үргүлчүнүң комиссияларының ролю дыка улуг. Депутат кижи чүгле сессияга олуржуп каары-биле ооң хүлээлгези доостун каар эвес, харын хүлээп алган шиитпирлериниң күүседезин организастаарын бодунуң округунга чорудар ужурлуг. Бодунуң соңгукчуларын чыып алган, сессияның шиитпирин тайылбырлап, ону кандыг арга-биле күүседип алырын дугуржуп, оларны ол ажылче организастыы-биле киирер ужурлуг. Биштиң дыка хөй депутаттарывыс бодунуң эргезин чүгле сессияларга олуржуп, бадылап каарында деп билип, хүлээп алган шиитпирлерни күүседириниг Советтиң даргазы болгаш секретары чорудар деп санап турарлар. Ол шын эвес. Депутат кижи Советтиң хүлээп алган шиитпирлерин күүседиринге боду шуут киржип, ажылчы чоннарны ол шиитпирлерни амыдырал кырынга күүседиринче мобилизастаар ужурлуг.

Сессияларның хүлээп алган шиитпирлерин күүседиринге үргүлчүнүң комиссиялары улуг рольдуг болур. Үргүлчүнүң комиссиялары бүрүзү боттарының ажылынга хамаарышкан айтырыгны дораанга холга ап, ооң күүседезин шуут ол чериниге боттандырар хүлээлгелиг. Бир эвес ол шиитпир күүсетинмейн артып каар хире болза, ону Советтиң сессиязынга база катап көргеш, ооң күүседезин боттандырарын чедип алыр ужурлуг.

Чер-чер Советтериниң улуртукчулары сессияларны чыырының болгаш эрттиреринiң, ооң шиитпирлериниң күүседезин чогуур өйүнде күүсетиреринiң практиказын экижидери—Советтериниң ажыл-чорудулгазынга өң чугула чүүлдериниг бирээзи болур.

В. ТУМЕТЕЙ,
облкүүскомнуң улуг инструктору.

Кызымак, чүткүлдүг ажылдакчы

Өвүр районнуң Саглы көдээ Советинде кижи эмчизиниң салбырының өргелекчизи эш Сарапкина чоннуң мурнунга бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг, эптиг-зөлдек күүседип турар.

Бо чылын эш Сарапкина янзы-бүрү аарыгларга удур 3600 тарылганы чоруткан, 787 аарыг кижилерни хүлээп ап эмнээн болгаш 17 нелерни божуткан. Ооңбиле чергелештир «Кызыл тук» колхозтуң сүт-бараан фермазынга санитарлыг хынаалдарны 8 удаа кылып, оларга боттуг арга-сүмелерни берген сеонда сүт-бараан фермазында арыг-шевер талазы-биле ажыг экижээн. Эш Сарапкина колхоз төвүнде школаның өөреникчилериниге болгаш суурнуң колхозчуларынга арыг-шевер, культурлуг чурттаганың дугайында лекция, беседаларны кылып, бо талазы-биле боттуг дузаны көргүзүп турар.

К. ТАЖЫ.

ССРЭ-НИҢ УЛУСТАРЫНЫҢ АКЫ-ДУНМА ӨГ-БҮЛЕЗИНДЕ

АРАКСТЫҢ ЭРИИНДЕ

Р. К. РАГИМОВ,
Нахичевань АССР-ниң
Министрлер Чөвүлелиниң даргазы.

* * *

Нахичевань АССР бистиң улуг Төрөөн чуртувустуң эң-не мурнуу кызыгаарларында турар. Ол Азербайджан ССР-де кирип турар. Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Нахичевань бедик хөгжүдүлүг көдээ ажыл-агыйлыг, үлетпүрлүг болгаш мурнакчы культуралыг чечектелип турар автономнуг совет республика болу берген.

Феодал-патриархалдыг харылзаалар тергиндээн турган революция мурнундагы Нахичевань хожудангай болгаш культура чок чурт болуп турган. Нахичевань ол чылдарда «полицейжи дөрт участоктарга» хуваалып турган, фабрикалар болгаш заводтар чок турган. Кижи төрелгетениң төөгүзүнге чаа үени ажыткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязы азербайджан улусту хостуг болгаш аас-кежиктиг амыдыралдың оруунче көдүрүп үндүрген. Улуг орус улустуң ақы-дунма дузазының ачызында шаандакы Нахичевань база танытынмас кылдыр чаартынган.

30 чылдар мурнунда республиканың шөлдерине баштайгы трактор көстүп келген. Ооң эгелээш-ле көдээ ажыл-агый үндезини-биле өскерилген. Хөвеции, тапкыны, кызылтасты, тараа бөбтуг культураларны он-он мун гектар шөлдерде өстүрүп турар; ниитиниң мал ажылының баш саны өзүп турар. Революция мурнундагы Нахичеваньда бүгү черниң 53,8 хуузу хаанарның болгаш дүжүметтериниң холунга, 35,5 хуузу—албан ёзузунуң эргелелинге, 2,8 хуузу—хүрээ-дуганнарның хуу өнчүзүнге турган болгаш үчүге 7,9 хуузу — тараачыннарның ажыглалынга турган. Сүт хуваалдазының байдалы база шак-ла ындыг турган. Чүгле Совет эрге-чагырганың үезинде ленинчи-сталинчы национал политиканга үндезилээш тараачыннар черни болгаш сугну алган. Ам ол черлерде колхоз тарылгаларының, шынааларның болгаш одарларның кайгамчык улуг шөлдери чатылып чорутган. Ам ховунуң бүгү кол ажылдары механизастатынган. Республикада дөрт машина-трактор станциялары бар, олар тракторларның, комбайнларының, хөвең арыглаар болгаш амгы үениң өске-даа машиналарының болгаш чепсектериниң улуг паркы бар болуп турар. Республиканың көдээ ажыл-агыйында машиналарның саны чайгылыш чокка өзүп турар. Ам биштиң МТС-теривис 1950 чылдыныга дөмейлээрге барык дөрт катап хөй машиналарлыг.

Ооң ачызында көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хөй-хөй адырлары дүрген темпилер-биле хөгжүп турар. 1950 чылдыы-биле дөмейлээрге бо чылын хөвең тарылгалары 28 хуу, кызылтастың тарылгалары—40 хуу улгаткан. 1953 чылда хөвениин дүжүттү 1953 чылдыныга дөмейлээрге чеди ажыг катап өскен. Норашень районнуң Хрущев аттыг, Максим Горький аттыг, Нахичевань районнуң Ленин аттыг, Орджоникидзе аттыг, Киров аттыг — биштиң мурнакчы колхозтарывыс бо чылын хөвеции гектардан-на 32—35 центнерни ажаап ап турар. Республиканың хөвенчилери күрүнеге чиг хөвеции 1951 чылдыныга дөмейлээрге чеди мун тонна хөйнү дужаар.

Колхозтарның хөвең тарылгазының шөлдери калбарып үргүлчүлевишаан. Ол сорулга-биле кур болгаш курукаан черлерни шингээдип ап турар. Норашень районда Үстүү-Совхоз каналдың тулуушкуну доостун турар, ол канал 1955 чылда безин дөрт мун гектар хире чаа чазгай үнүш-дүжүткүр шөлдерни шингээдип алыр арганы бээр. Оларга хөвеции, кызылтасты тарып өстүрер, анаа ооң ыңай виноград совхозун база тургузар. Нахичевань, Ордубад болгаш Джульф районнарда тараа культураларының, ногаларның болгаш фруктуг салтарның шөлдерин калбартыры-биле колхозтарның чаа суг хөлбектерин тургузуп турар. Даглыг черлер колхозтарында картофель олуртулгаларын көвүдедип турар.

Колхозчу көдээде кайгамчыктыг кадрлар өскен. Республиканың көдээ ажыл-агыйының 20 ажыг мурнакчылары Социалистиг Күш-ажылдың Молдыры хүндүлүг атты чедип алганнар. Оларның арызында: Норашень районнуң Карл Маркс аттыг колхозтуң звеночузу Нары Кулиева, ол-ла районнуң Маленков аттыг колхозтуң бригадири Рза Исмаилов, Нахичевань районнуң Калинин аттыг колхозтуң даргазы Мамед Джафаров олар бар. Нахичевань районнуң Ленин аттыг колхозтуң шөлдеринде, ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутады Рубаба Аликулиева ажылдап турар. Көдээ ажыл-агыйның ол болгаш өске-даа мурнакчыларының чижээнден биштиң колхозчуларывыс болгаш меңнизаторларывыс бедик, туруштуг дүжүттерни өстүрүп доруктурарының уран-аргазын өөренип ап турарлар.

Биче Кавказтың базарында Ордубадтың сөдтары ногаарарын турар. Консерва заводу анаа бирги беш чылда-ла туттунган. Эрткен чылын бүдүрүлгениң коллективи яблоколардан, абрикостардан, дынядан 2,6 миллион сава фрукт консерваларын планнан ажыр белеткеп үндүрген. Заводта джемни, вареньени, повидлоны кылып үндүрүп турар. Заводтуң продукциязын Москваже, Донбассче, Уралче, Ыраккы Чөөн-чүкче, а ол ышкаш улус демократиязының чурттарынче чорудуп туор. ССРЭ-ниң Дээди Советинин депутады, мурнакчы ажылчын Лейла Рагимова консервщиктериниң аразында улуг мнакшылды болгаш хүндүлелди чедип алган.

Биштиң республикавыста үлетпүр бүдүрүлгелери улам-ла көвүдеп турар. Ордубадта торгу аргыын фабрика ажылдап турар; ооң коллективи он айларның онзылгазын хуусаа бетинде күүсеткен болгаш торгунуң чиг-адын пландан дашкаар хөй хемчеелдин-биле берип турар. Норашеньде вино араганың заводтары, хөвең арыглаар завод, Нахичеваньде туйбунуң ийи заводтары, чугай-даш заводу, мебель фабриказы, минеральдыг суглaрның заводу болгаш өске-даа бүдүрүлгелер ажылдап турар. Даглардан мраморау тып турар. Нахичеваньның Ленин аттыг дус рудниги бүрүн чаартынган болгаш амгы үениң техниказы-биле чепсеглетинген: дус тывыжы революция мурнундагы үениннге дөмейлээрге 15 ажыг катап өскен. Бо чылын Нахичеваньның эвт комбинадының бирги эзлчээн ажылдаа дужаан.

Культура талазы-биле өскерлиишкиннер база кайгамчык улуг. Халныыт Россия үезинде бүгү Нахичевань крайга чүгле 10 школалар турган болгаш оларга билиглерин кол нургуулайында өнчү-хөреңгилиг кижилерниң уруглары ап турган; ынчан чоннуң 98 хуузу бижик-билиг чок чораан. Ам Нахичевань АССР-ниң хоорайларында болгаш суурларында 184 школалар бар,оларда 1.500 башкылар 25 мун ажыг уругларны өөредип турар. Республиканың найыслалында медицина болгаш көдээ ажыл-агый техникумнары, техника болгаш йузыка училищелери, артем-шинчиледдин эзлээн ыаш албан черлери бар.

Нахичевань хоорай чыл келген тудум экижин бар чыдар. Чүгле бо чылын безин биштиң найыслалывыстың капитал туудушкунунга болгаш чазгайжыдылгазынга 20 миллион ажыг рубльди дөзевилеп берген. А. С. Пушкиниң адын эдилээн бир кудумчуда хөй каат бажыннар туттунуп турар. Чартык чүс чыл мурнунда, ынчаардагы Нахичеваньның дешилгелиг хөй-ниитизи шулукчуның төрүүнген хүнүнден бээр чүс чылын демдеглеп турда, орус улус-биле найыралдың болгаш ооң улуг оглунга хүндүлелдин дөмдээ кылыр ол кудумчу Пушкин деп адаанган. Хоорайга удаас республиканың культура Ордузунуң, төп библиотекаанын, гостиницаның бажыннары туттуна бээр. Азербайджан чогаалчы-демократ Джалил Мамедкулизаденин үндезилээн драма театрынга чаа бажынны тудуп турар. Амыдырал хандырылгазының ийи комбинадын тудуп турар. Хоорайның суг дамчыдылгазының кол чаартылгазын планнан турор. Кудумчуларны, тротуарларны асфальтылаарынга, ногаанчыларынга болгаш ооң-даа өскелерни кылырынга 1,7 миллион ажыг рубль чарыгатынар. Ол бүгү хемеглер болзо, эң чоокку ийи-үш чылларның дургузунда Нахичевань хоорайны чаагайжыдарының талазы-биле дыка улуг ажылларны чорудар арганы бээр.

Районнар төптериниге база хөй чүүлдер кылынар. Норашеньге, Джульфке болгаш Ордубадка чурттаганың чаа бажыннары болгаш культура-амыдыралдың бажыннары туттунар.

Шаандагы крайның көдээ суурларынга керосин коптидкаларын казе-коя чүве кылдыр санап турган. Ам көдээнин ажылчы чоннарының амыдыралында электричество быжыы-биле кирген. Сөөлгү беш чылдарның дургузунда 20 ажыг колхозтарны электрижиткен. Нахичевань районнуң Неграм деп бурунгу суурунда эң улуг ажыл-агыйларының бирээзи—чыл бүрүдеги орулгазы дөрт миллион рубль ажыг турар Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артели туруп турар. Артельдиң акша-хөреңгизи-биле ында электростанция, шөлдер суттарар суг хөлбээ, 500 олуттуг малдыг культура бажыны туттунган. Суурнуң кудумчуларында—почта, үш магазин болгаш алды чайнаалар, эмнелге черии, бөжүүр-бажың болгаш аптека. Ажалга кассазы база бар; эрткен чылын чүс ажыг колхозчу өг-бүлелер боттарының күш-ажылчы шыгжамыларынга чаа чурттаага бажыннарын тудуп алганнар. Неграмчыларда боттарының радио белдирі, үш библиотекалар, чеди чылдың болгаш ортумак ийи школалар бар. Неграмның хөй-хөй ооллар, кыстары Бакунуң, Москваның болгаш Ленинградтың дээди өөредилге черлериниде өөренип турар.

Медицина албан черлериниң четкизи чыл бүрү калбарып турар. Амгы үеде республиканың чонунуң 140 кижи бүрүзүнге ортумаа-биле алырга, ортумак азы дээди эртемниг бир медицина ажылдакчызы онаажып турар. Нахичевань АССР-ниң бюджединин 80 хире хуузу социал-культура хемчеглериниге чарыгдатынып турар.

Совет Нахичеваньның экономиказы чыл келген тудум ынчаар көдүрүп, ажылчы чоннарның амыдыралы экижип турар.

Биштиң автономнуг совет республикавыс Иран-биле болгаш Турция-биле кызыгаарларның чанында турар. Феодалдыг дарлаа, түргедел, каранды-бүдүүлүк болгаш эрге-медел чок чорук тергиндеп турар иран болгаш турк суурларын Нахичеваньны Аракс хемниң чүгле чиге лиилиндээ ангылап чыдар. Нахичевань АССР-ниг ажылчы чоннары социалистиг амыдыралдың кайгамчык улуг чаалап алышкынларын ынчангаш хандыр билип турар. Олар бүгү совет улус-биле кады эрес шудургу ажылдавышаан, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың айытканы—биштиң чүртүвуска коммунистиг тургузуушкунунуң улуг чаагай программазын амыдырада боттандырып турар.

Колхозчу өг-бүлелерниң культурлуг амыдыралы

Областың колхозтарының тулуг сууру өскен тулум-на колхозчулар өглерлен чаа бажыннарже улам хөйү-биле кирип, боттарының амыдырал чуртталгазын чаартып турарлар.

Маңза чижек кыллыр Бызыл районнуң «Совет Тыва» кодээ ажыл-агый артелинин чамдык колхозчуларының чуртталгазын көргүзүп болур. Колхозтуң сайгыраш олурар аныяк суурунуң Каа-Хемче талазында даштында кажаалыг, крышалыг чаа бажын аянныг чалгай көстүп турар. Ол болза, колхозтуң тулуг бригадазының бригадирин эш Дуруа Дугур Балбак-ооловичиниң бажыны-дыр.

Эш Дуруа өске колхозчулар ышкаш мурнунда база-ла өгге чурттап турган үеинде бодунуң амыдыралын эжиндип, культурлуг чурттаар аргажок турган. Ол 1948 чылда колхозка кирген, ынчыла-даа баштайгы чылдарда өгге чурттавышаан турган. Оон соонда колхозчу амыдыралын ачызында ол чангыс-аай хевирлиг чаа бажыңга чединген.

Кол тулуу доозулган бажыңны хүлээп алыры чуртталганын чүгле эгези болур, а оон иштин дериниг, культурлуг ёзу-биле чурттаары дээрге, улуг сорулга болур болгаш ол чорук колхозчу өг-бүленин болгандан хамаржыр. Бо сорулганы чедип алыр дээш эш Дуруа болгаш оон кадайы эш Каваа Дуруа олар кызымак, үлегерлиг ажылдап турарлар.

Ам олардың чаа бажыңы крышалыг, кладовкалыг, даштыкы, иштики хаалгаларын будун каан, ийи кат соңгаларның рамаларын болгаш косяктарын ногаан будук-биле будаш, соңгаларны ак пөс материал-биле шып каан. Бажыңның иштин ийи өрээл. Өрээлдериниң ханаларын агарты чугайлап алган. Бир өрээлде улуг, бичи өрт демир оруннар салып каан. Мурнунда өг амыдыралынга болза, мындыг хөй орун салдынмас болгаш кырында кидис дөжектен өске чүве чок чаңгыс ыяш орунну, ону улус болганчок-ла сандайланып олурар боор чүве болгай. Ам бо бажыңның орунларының кырында кудустар, чоорганнар, шывыглар, куш дүгү сыртыктар салдынган болгаш оларны чуруумуу-биле эдип каан. Өрээлдің дөрүнде стол кырында арыг клеенка чаткан болгаш олурар сандайлар бар. Столдуң кырында солуннар, номнар болгаш өредилге хереклеери бар.

Бажыңның бир өрээлинде бөдүүн чем шкафы, арыг клеенка чаткан стол болгаш сандайлар бар. Ийи өрээлдің ортузунда хлеб быжырар печка. Бо бүгү бистин чамдык колхозчуларывыстың чаа бажыңнарга кирже-даа өглерге чурттап чорааан амыдырал байдалы хевээр болуру ышкаш ындыг шинчи черле чок, ёзулуг культурлуг чуртталганы боду-ла көргүзүп келир. Оон ыңай сепаратор болгаш даараныр машина, хеп чуур доска дээн ышкаш культурлуг амыдырал чугула хереклер база бар. Ынчангаш өг-буленин кежигүннери иштики хептерин арыг-силиг кылдыр чүп кедер аргалыг болган.

Чурукта: «Совет Тыва» колхозтуң хлеб быжырыкчылары Ш. Биче-уруг (солагай талазында) биле Н. Нончутмаанын хлеб быжырып турары.

Фото С. Феонтистовтуу.

Колхозчуларның бажыңнарынга хлеб быжырар айтырыг аш-чемни культурлуг ёзу-биле кылып, кижилериниң кадын, бичи ургларының өзүлдезин быжыктырардан ангыда, күш-ажылга хөй кижи күүнү камнап алырынга база чугула. Эш Дуруанын кадайы Каваа 1953 чылда бодунуң кожазы турган орус хөрөөжин эжиндеп хлеб быжырарынга өөренип алган. Ол бодунуң бажыңынга хлебти болгаш өскелдаа далган аймаа чемнерни быжырып, өске колхозчу хөрөөженнерге үлегерни көргүзүп турар. Каваа ам колхозтуң хлеб быжырыкчызында ажылдап турар. Ол бодунуң онаашкан участогунга кончуг сонуургалдыг ажылдап, хлеб быжырарының нормазын ажыр күүседип, бо чылдың сентябрьга чедир 280 ажыг күш-хүүнүн ажылдап алган.

Д. Дуруанын 4 урглары школада өөренип турар. Оларның өөредилгезинге таарымчалыг байдалдар боттарының бажыңында тургустунган. Олар класс кичээлиниң соонда бажыңга онаалгаларын чырык соңганын чанында арыг-силиг столга күүседип ап турарлар.

Колхозчу Дуруаның өг-бүлези бо чылдың сентябрьга чедир ажылдаан күш-хүннеринге авансы кылыр 5 тонна ажыг тараанны алган.

Моон ангыда колхозтуң кежигүнү Ч. Нурзаттың чаа чуртталгазын ап көөрге база дыка үлегерлиг болуп турар. Ол ийи өрээл чаа бажыңныг. Бажыңның иштин силидир чугайлап алган, культурлуу-биле дерип салган демир орунналрлыг, арыг клеенка чадыгдыг столдарлыг. Даараныр машина, чунар демир, хеп чуур доска база бар, оруннар артын, соңгаларны тааржыр материалдар-биле көжегеленп каан болгаш бажың иштинин өске-даа дерилгези алаан көрүштүг болуп турар.

Эш Нурзаттың боду тулуг бригадазының мурнакчы бызанчыларының бирээзи, ол ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Оон кадайы эш Нончутмаа мурнунда тулуг бригадазынга ажылдап турган болза, ам хлеб быжырарынга өөренип алган, колхозтуң хлеб быжырыкчызы болуп турар.

Эш Нурзаттың өг-бүлези өске колхозчулар ышкаш күш-хүүнүнге хөй тараанны ап турар. Ол бо күзүн бодунга болгаш өөреникчи ургларынга ийи велосипедги садып алган.

Коллективтиг ажыл-агыйга ак-сеткилдиг ажылдап, бай-шыдалгыр болгаш культурлуг чурттаар деп чүвениң чижээн бо ийи колхозчу өг-бүлелериниң амыдыралы тодаргай көргүзүп турар-дыр.

«Совет Тыва» колхозта өглерден чаа бажыңнарже шилчип киргеш, боттарының амыдыралын бо ышкаш экижидип турар колхозчулар моон-даа ыңай бар. Элээн хөй колхозчулар хлебти боттарының бажыңнарынга быжырып турар. Колхоз кежигүнү эш М. Биче-уруг колхозка 3 чыл иштинде хлеб быжырып турар болгаш 2 кижини хлеб быжырарынга өөреткен.

Ынчалза-даа, чаа бажыңнарже шилчээн колхозчуларның хөй нуруузу мурнакчы колхозчулар ышкаш чурттавайн, боттарының амыдыралының өгге турган хевиринден алырлып шылавайн турарын демдеглээр херек.

Колхозчу амыдыралга чаа, культурлуг ёзу-биле чурттаары бистиң колхозчуларывыстың эн чугула сорулгазы.

М. ЛЮНДУП.

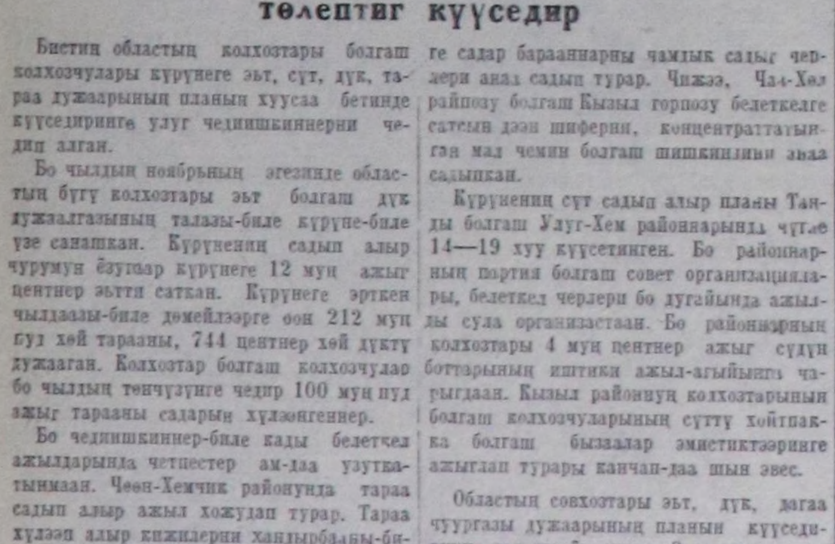

Чурукта: эш Д. Дуруанын бажыңында солун номчуп, а оон оолдары Анай-оол, Даңдар-оол олардың бажыңга онаалгаларын күүседип олурары.

Хереглекчилер кооперациязының ажылында четпестерни узуткаар

Чоокта чаа Бызылга областың хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының активиниң чөвүлел хуралы болуп эрткен. Анаа хереглекчилер кооперациязының IV-кү Бүгү-эвилел болгаш II-ги область съездизиниң доктаалдарының күүселдезинин чоруп турарының дугайында облпотребсоюзтуң баштаар черинин даргазы эш Агапов илеткел кылган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың совет садыгны моон соңгаар сайзырадыр дугайында доктаамал саглыг човаашкынын амыдыралга боттандырар талазы-биле областың хереглекчилер ниитилелиниң эвилели элээн чедишкиннерлиг болган. 1954 чылдың 10 айларының дургузунда үүрмектеп садар бараан саарылгазының планы ниити система талазы-биле алырга 100,8 хуу күүсетинген. Бо үениң дургузунда областың ажылчы чонунга 1953 чылдың чогүүр үеи-биле деңнээрге оон 17 миллион ажыг рубльдиг үлетпүр болгаш аш-чем бараанларын саткан. Он айларның саарылга планын хөй-ниитиниң чемненилге черлери 107 хуу күүсеткен.

Хереглекчилер кооперациязының IV-кү Бүгү-эвилел болгаш II-ги область съездизиниң доктаалдарын боттандырбышаан, элээн хөй райполар бараан саарылгазын калбартырының, садыг культуразын бодидериниң болгаш боттарының сан-хөө байдалын быжыктырарының талазы-биле элээн кеску чедишкиннерни чедип алган. Элегестиң ажылчын кооперациязы (даргазы эш А. Манузина) бо чылдың он айларның бараан саарылгазының планын 111,3 хуу, кодээ ажыл-агый продуктуларын садып алыр планын—128 хуу күүсеткеш, социалистиг чарышка бирги черни алганы дээш облпотребсоюзтуң болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң шилчилер кызыл тугу-биле шаңнаткан. Бо ышкаш бедик түңнелди Эрзин райпозу (даргазы эш Ханхалаев) чедип алган. Райпо он айларның бараан саарылгазының планын 114 хуу күүсеткеш, социалистиг чарышка ийиги черни алган.

Ынчалза-даа бо чедишкиннер-биле кады облпотребсоюзтуң системазында улуг четпестер бар. 21 райполарның иштинден чүгле 15 райполар он айларның планын күүсеткен. Кызыл горпозу, Таңды, Чөөн-Хемчик райполары болгаш Кара-Суг, Хову-Аксы, Мөңгүн-Тайга сельполары бараан саарылгазының планын күүсеткейн, чонга 3 миллион ажыг рубльдиг бараанын чедир сатпаан. Райполарның тус-тус магазиннериниң үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын күүседип турарын ап көөрге оон-даа куду деңнелде болуп турар. Чижээ, Чөөн-Хемчик райпозунуң 21 садыгларының чүгле 11, Каа-Хем райпозунуң 23 магазиннериниң чүгле 14-ту III-кү кварталдың планын күүсеткен.

Чөвүлел хуралга санал бергеннер облпотребсоюзтуң болгаш райпо баштаар черлериниң ажылында бар четпестерни шыңгыы шүгүмчүлээннер. Облпотребсоюз болгаш элээн хөй райполар чонну калбак херегледиң үлетпүр болгаш аш-чем бараанны-биле четче хандырбайн, чамдык эргежок чугула бараанларны үзүктелдирип турган. Кызыл горпозунуң хөй-хөй магазиннеринге дус, керосин, ажыл-агый саваны дээн ышкаш өске-даа эргежок чугула бараанар үстүп турган фактылар бар. Бо ышкаш фактылар Чөөн-Хемчик райпозунда база бар. Октябрь айда болгаш ноябрьның эгезинде районнуң магазиннеринге дус, керосин, хеп чуур саванар саттынмайн турган.

Книготоргтуң директору эш Вершинина облпотребсоюзтуң болгаш райпо баштаар черлериниң болгаш чамдык садыг ажылдакчыларының ном садыглаашкынынга кичээнгей салбайн турарын буруу шаан шүгүмчүлээн.

— Чонуң культурлуг деңнелиниң бедээни чечен чогаалдың литератураларын, политиктиг болгаш эртем-шинтеелиг номнарны хөйү-биле садыглаарын негеп турар. Ынчалза-даа ном тарадылгазы райполарның хөй нуруузунда дендии багай организастатынган. Чамдык райполар ном садыгларының орнунга киоскалар, лавкалар тургузуп турары шын өвес. Оон-биле кады тыва дылда номнарны садыглаары дендии багай организастатынган—деп, эш Вершинина чугаалаан.

Облпотребсоюзтуң болгаш райпо баштаар черинин удуртукчу ажылдакчыларының талазында хереглекчилериниң негелдезин өөренип көрбес, аңаа тоомча чок чоруктарның бары хуралга илерээн. Шаа мындыг тоомча чок байдал өөлүг үениң иштинде бир чамдык бараанларны үр үеде складтарда саарылга чок чыдарынга болгаш бир чамдык бараанларның чонга чедишпезинге чедирген. Чижээ, Кызыл районунга далембага негелде өөлүг үеде дыка өскен. Райпо баштаар чери ол дугайында үстүкү черлерге каш удаа айтырыг тургускан турган. Ол аразында райпо ажылдакчылары таварылга боор райпо складынга саарылга чок чыткан уттундуруп калган 30 муң метр далембаны тыпканы илерээн.

Бо чылдың октябрьниң төнчүзүнде Улуг-Хем райпозунуң баштаар чери райпо складынга саарылга чок чыткан 2000 кезек дүзе такпыны «районда дүзе алыр кижи чок, моон соңгаар дүзе чорутпаңар» дээш Кызылдың садыг базазынче дедир чорудупкан. Ынчаарга ийиле хонганда Улуг-Хем райпозунуң инструктору эш Веденеев Кызылдың садыг базазындан 3000 кезек дүзени алган Улуг-Хемче чоруткан. Мындыг янзы фактылар өске-даа райполарда бар. Октябрь 1-деги медээ-биле алырга, ниити системада 11 миллион ажыг рубльдиг бараанны саарылга чок чыдып, нормативтен дашкаар артык бараан болуп турар.

Таңды, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга болгаш Барыын-Хемчик райполарында хөөр бараанларны чамдык садыг ажылдакчыларының боттарының таныш-көрүжүнге садып турганы илерээн. Чижээ, Бии-Хем райпозунуң код бухгалтери эш Обухов 12 метр тюльду бодунуң танышынга ап берген. Кызыл райпозунуң садыг кладиниң эргелекчизи турган эш Зырянов төп складтан белеткелге садары-биле 30 метр тюль үндүртүп алган, ону бодунуң хуузунда ажыглаан. Элээн хөй райполарга бараанларны доктааткан өртөөнден ажыр сдыглап турганын эш Радзобреев шүгүмчүлээн.

— Чамдык садыг ажылдакчыларының талазында ховар бараанларны улуг өртекке садып турган болгаш ону өөм-даа үргүлчүдеп турарының фактылары кайы хөй. Таңды райпозунуң магазиннеринге 14 янзы аттыг бараанларны улуг өртекке садып турган. Чаа-Хөл районнуң Кара-Суг магазининиң эргелекчизи хереженин улустуң хол шагын база улуг өртекке саткан. Хөй-хөй магазиннерде деңзидерни болгаш суун чүве хемчээр саваларны үр чылдарга хынаваан. Ол чорук чонга бараанны чедир бөрбейн, оларны мөлчүүр чорукту болдуруп турар. Облпотребсоюзтуң системазында 23 садыг черлериниң хомудал дептери чок болган. Кызыл горпозунуң 9 магазиннери база хомудал дептери чок. Ынчаарга ол таварылга өвес. Чамдык садыг болгаш столовая ажылдакчыларында хомудал дептерин улуска бербес, ону «чидириптер» үүлдер бар. Ынчаарга ында бижээн хомудалдарны болгаш савал-онаалды өй-шаанда көрбес чүүлдер Тес-Хем, Чаа-Хөл болгаш Эрзин райполарынга тургулаан—деп ол чугаалаан.

Санал бергеннер райполарда өре сан чыгдалдарның сөөлгү үеде көвүдеп турарын болгаш оон-биле деңнеселди суда чоруулуп турарын буруу шаан шүгүмчүлээн.

Өре-самчыгдал сөөлгү үеде Өвүр, Тоджу, Сүт-Хөл, Баа-Хем райполарында көвүдээн. Өвүр райпозу ам үеде 600 муң рубль самчыгалдыг болуп турар. Чижээ, Тоджу райпозунуң Сыстыг-Хем магазининиң эргелекчизи Крылов бир чыл иштинде 53 муң рубльдиг самчыгдалын кылза-даа ук ажылында ам-даа ажылдап турар.

Элээн хөй райполарның белеткел ажылдарында база улуг четпестерниң бары илерээн. Өвүр, Таңды, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл райполары белеткел планын күүсеткээн. Өвүр райпозу (райпо даргазы эш Арапчан, белеткел конторазының эргелекчизи эш Чамзырын) күжү пат, хөй санныг малдарны улуг өртек-биле садып алган. Оон түңнелинде 82 муң рубль ажыр чарыгдатынган. Бай-Тайга райпозу дүүй берген болгаш иштинде чеми чок 6 тонна тайга тооруун белеткел конторазынга чорудуп бергени илерээн. Каа-Хем, Улуг-Хем болгаш Бызыл райполары баскырай берген ногааларны садып турган. Облпотребсоюзтуң болгаш өске-даа трансспорт организацияларының чолаачылары ногаа аймаа болгаш белеткел ёзугаар садып алган өске-даа чем продуктуларын соөртүрле тоомча чок болуп турганчы хуралдан буруу шаан көргеш, бо талазы-биле ажылды экижидирин транспорт организацияларының улуртукчуларындан шыңгыы негээн.

Кадрларны ажылга шилип алыр олларны ажылга таарыштыр тургузар болгаш кижилер ажылдың суда тургустуганының дугайында Облпотребсоюзтуң баштаар черинин болгаш кадр киллизинин адрезинге шыңгыы шүгүмчүлеп болган. Облпотребсоюзтуң болгаш райпо шүгүмүнде кадрларның үнер кирер чоруу хөй. Оон болуп турар чыдагааны хамыктың мурнунда ажылга таварылга болган кижилерни кирип ап турганы-биле тайылбырлатынар. Кадрлар-биле ажылды куду деңнелге тургусканы кадрларны танывас чорукка чедирген. Ол чорук болдунуң эолчээнде баргаш, бир ажылдан үндүрткен кижини бидбейн, өске ажылга деңшидеринге чедирип турар.

Чижээ, Облпотребсоюзтуң кадр киллизинин эргелекчизи эш Дажы-Норбу Кызыл райпонуң Черби магазининиң эргелекчизинге мурнунда садыг ажылы кылып чорааш самчыгдал кылган үндүрткен Натпит дээрин томуйлаан. Ол кижи аңаа баргаш чүгле 12 хонук иштинде безин 8,5 муң рубльди самчыгдаан. Облпотребсоюзтуң баштаар черинин бир райпога самчыгдал кылган кижилерни өске райполарже чорудуп турган чүүлдери кайы хөй. Чаа сургуул дооскан тускай эртемниг аныяк кадрларның ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдалды Кызылда-даа болгаш районнардаа багай турганының фактыларын илередип, моон соңгаар бо четпестерни узуткаарының боттуг хемчегларын санал бергеннер тодаргай айыткан.

* * *

Чөвүлел хуралга шупту 19 кижи санал берген. Хуралдың киржикчилери облпотребсоюзтуң болгаш райпо баштаар черинин ажылында илерээн четпестерни кыска хуусаада узуткаар дугайында тодаргай шинтирни хүлээп алган. 1954—1955 чылдарның бараан саарылгазының планын чедишкиннинг күүседири-биле чөвүлел хуралдан Хакасс облпотребсоюзту социалистиг чарышка ыйгырган.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Харыысалга чок эмчи

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозта кижи эмчизиниң салбырының эргелекчизи эш Курдухова чоннуң мурнунга хүлээлгезин багай күүседип, ээ-харыысалга чок ажылдап турар.

Эмнелге салбырын дүште 12 шактон өгелеп ажыткаш, оон дораан-на 3—4 шак чедип чорда шоочалап клапкаш, бажыңнар кезип чоруптар. Бөжүүр нелерге ийикпе, бөчүм аарыг болганда колхозчулар эмчи дузаламчызын дилеп, бажыңкарынче чалаарга шуут барбас болгаш кажан ажылдап турган үеизинде аараан колхозчуларны үргүлчү күштеп, хөректеп, культур чок ажы-чаңын көргүзүп турар.

Эмчи Курдухова ол колхозка ажылдап өгелээнден бээр ам 2 чыл ажып турар, бо үениң иштинде колхозчуларның культуразын бедидип, арыг-шеверни сагырының ажык-дузазының дугайында суурунуң чурттакчыларынга чаңгыс-даа лекция, беседаларны чоруттаан.

С. ОЧУР-ЧАМЫЯҢ.

Эмнелга салбыры ажылдавастаан

Чаа-Хөл районуң «Тиилелге» колхозта (даргазы эш Сүктер, партия организациязының секретары эш Доржу) кижи эмнелгезинин салбыры сөөлгү үеде шуут ажылдавастаан.

Бо чылдың май айга чедир колхозка кижи эмчизи ажылдап турган, ынчалза-даа эмчини оран-бажың-биле хандырбаныдаа эм чүүлдерни ап алгаш бажыңнар кезип эмнеп чоруп турган, майда эмчи шолээдеп чоруткан хевээр келбээн.

Колхоз баштаар черинден кижи эмчизиниң салбыры ажылдаар бир бажыңны кылыр деп шинтирип үндүрзе-даа ол күүселде чок арткан. Колхоз төвүнде эмчи салбыры чок болуп турарындан янзы-бүрү бөчүм аарыгларга таварышкан колхозчулар район төвү ырак черге шүүдеп чоруп турарлар. База чамдык колхозчулар колхозта эмнелге чогун ажыглап алгаш «аарыг бердим» дээш күш-хүүнүн үзер чоруктар бар болуп турар. Колхоз төвүнге эмчи салбырын тургузар дугайында дарый чемчет алыры чугула.

Х. КЕНДЕН.

Ажыл шагы барымдаалавас ном садыы

Бо чылын Сүт-Хөл районунуң Сүт-Аксы суурга янзы-бүрү номнар болгаш өредилге хереклелдери, сазынар, чуруттар, приборлар садар магазин ажыткан. Магазин ажыттынганындан бээр колдуунда шоочалыг туруп келген. Магазин эргелекчизи В. Лучковская хереглекчилериниң негелдезин чугулага көрбейн турар болгаш магазинни өй-шаанда ажыттайн турар.

Д. КУУЛАР.

Школаның одаар ыяжы үзүлген

Улуг-Хем районнуң Мичурин аттыг колхозта эге школаның одаар ыяжы амдан өгелеп үзүлген. Бо чылдың март айда-ла колхоз баштаар чери Дастай-оолга удуртургаш, 15 кижини школага ыяш белеткеп бээри-биле быжыглаан. Ол бригада 240 кубометр ыяшты школага белеткеп тургузуп берген.

Колхозчуларның үндүрген күш-ажылын школа эргелекчизи эш В. Доржу баштаан школаның башкылары чайын-на боттары одаарын одап, таныш көрүштерингe берип, төтчегленп каан.

Школаны одаар ыяш-биле дүргеп хандырар дугайында доң-дораан хемчет алыры неретинин турар.

С. МАЧЫЛАЙ.

Клуб ажылын экижидер

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозта клубтуң ажылы чоруваастаан. Клубтуң ышкы улур одаар ыяжы белеткетинээн болгаш иштики шимелдезин экижидип, клубка колхозчу аныяктарны организастап, культур-массалыг ажылдарны чорудар талазы-биле клуб эргелекчизи Шимеевоол багай ажылдап турарындан клуб ээзиргей, соок апартан турар. Ол ышкаш колхозтуң баштаар черинин которазында библиотека үргүлчү шоочалыг турар болгаш оон эргелекчизи Кок номчуучуларның негелдезин күүседип шыдавайн турар.

К. ТАЖЫ.

Күрүне мурнунга хүлээлгелерни төлептиг күүседир

Бистиң областың колхозтары болгаш колхозчулары күрүнеге эт, сүт, дүк, тараа дужаарының планын хуусаа бетинде күүседиринге улуг чедишкиннерни чедип алган.

Бо чылдың ноябрьның эгезинде областың бүгү колхозтары эт болгаш дүк дужаалгазының талазы-биле күрүне-биле үзе санашкан. Күрүненин садып алыр чурумун ёзугаар күрүнеге 12 муң ажыг центнер эттi саткан. Күрүнеге эткен чылдаазы-биле дөмейлээрге оон 212 муң пуд хөй тараанны, 744 центнер хөй дүктү дужааган. Колхозтар болгаш колхозчулар бо чылдың төнчүзүнге чедир 100 муң пуд ажыг тараанны садарын хүлээнгеннер.

Бо чедишкиннер-биле кады белеткел ажылдарында четпестер ам-даа узуткатынмаан. Чөөн-Хемчик районунда тараа садып алыр ажыл хожудап турар. Тараа хүлээп алыр кижилерни хандырбаны-биле Кызыл району октябрь айда тараа садып албаан. Барыын-Хемчик районунуң белеткел ажылдакчылары бо чылын дужаакчылардан эт болгаш сүт хүлээп алыр ажылды багай организастаан. Оон түңнелинде ноябрь 1-ге чедир ажылагыйларның барык чартык кезин ыяавыла дужаар хүлээлгелерни күүсетпээн.

Белеткелге садар бараанларны салыглаары ам-даа чурумчутунмаан. Белеткелге садар бараанларны чамдык салыг черлери анаа садып турар. Чижээ, Чаа-Хөл районнуң портия болгаш совет организациялары, белеткел черлери бо дугайында ажылды сула организастаан. Бо районнарның колхозтары 4 муң центнер ажыг сүдүн боттарының иштики ажыл-агыйынга чарыгдаан. Кызыл районнуң колхозтарының болгаш колхозчуларының сүттү хойтпакка болгаш быыаалар эмистиктээринге ажылган турары канчан-даа шын өвес.

Областың совхозтары эт, дүк, дагаа чуургазы дужаарының планын күүседиринче далашпайн турар. Эт дужаалгазының планын «Өөк» совхозу чүгле 40 хуу, дагаа чуургазы дужаарының планын 32 хуу күүсеткен. Күрүнеге дужаар эт, сүт болгаш өске-даа продуктуларның планын чогуур хуусаала күүседир деп шинтирлиг хемчегни алыры белеткел ажылдакчыларының сонгаарладып болбас сорулгазы болур.

Б. ТАГБА.

Кыштаглагашкынга эки белеткенген

1954—55 чылдарның кыжынында ниитиниң малын чылыг кажаалар-биле хандырар дээш Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозта тудуг бригадазы болгаш малчыннар хайнылышкыныг ажылдап турарлар.

Олар шээр малдың 8, инектиң 3 эрги кыштагларын септеп, чылыглаан болгаш 500 хой кирер 1 кажазны, 50 инек кирер 1 база 40 быыаа кирер 1 чаа кажаларны оттуг, суглуг черлерде немей туткулаан. Ол ышкаш инектиң болгаш шээр малдың кыштагларында 70 тонна өдекти белген болгаш 170 тонна сигенни сөөртүп белеткээн.

В. ИДАМ.

Белеткелди дооскан

Эрзин районнуң «Сталинчы орук» колхозта ниитиниң малына чылыг оран-суур белеткээринин талазы-биле малчыннарның бригадазы ажылын доозуп турар.

Бригада Хайыраканда болгаш Мөрөнде 10 кыштагларын септелгезин бүрүн дооскан болгаш шээр малдың 8, мыйыстыг бода малдың—4 кыштагларының кажаларын шуут чаартып туткулаан.

С. ЧАМЧАЕВ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

БАРЫЫН ТАЛАКЫ КҮРҮНЕЛЕРНИҢ ПАРИЖ СҮЛЧӘЗЗИНГЕ УДУР УЛУСТАРНЫҢ ДЕМИСЕЛИ

Герман милитаризмни катап төрүтүндүрер дугайында барыын талакы күрүнелерниң Лондонга болгаш Парижге болган сүлчәзиниң соонда әрткен неделәлер болза, Барыын Германияны чепсегләәринге удур Барыын Европа чурттарында массаларның шимчәшкининиң өзүлдези-биле дедеглетинген. Тайбыының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң даргазы Фредерик Жолио-Кюриниң медеглели аңаа улуг хемчәлдиг идигни берген, чүл дәәрге, ол бодунуң медеглелинге герман милитаризмни катап төрүтүндүрер дугайында лондон болгаш париж дугуржулгаларынга удур демисел-че бүгү күштерни мөөнүәәринче улустарны кыйгырган. «Тайбыны камгалаарынга аажок улуг айыыл болуп турар лондон болгаш париж дугуржулгалары делегейниң хөй-ниитазиниң санал-оналыының кашпагай хөделишкиннериниң әргежок чугулазын хайныктырып турар» деп Жолио-Кюри медеглөән.

Лондон болгаш париж дугуржулгаларынга удур демисел-че Европа чурттарының бүгү депшилгелиг күштери кирип турар. Ол демисел улам-на калбак шынар-байдалдыг болуп бар чыдар.

Лондон болгаш париж дугуржулгазы ылаңгыя Барыын Германияның чонун онза дүвүреткен. Ол черле билдингир. Барыын Германияның «тускай хамаарышпас әргезин» катап тургузарының чепсәә кылдыр американнарның ыят чокка чогаадып кылганы болур парж дугуржулгалары болза, херек кырында күгле, герман девискәәрге милитаризацияны саат чокка чорудары болгаш чаа дайынның айыылы болуп турар әвес, харын база Германияның чарлышкының мөңгежидери болуп турар. Герман айтырыгны тайбың шиитпирләәриниң талазы-биле улустар аразының конференциязынга—Дюссельдорфка барыын герман төлөөлер медеглел чарлаан, ыыда чугаалап турары болза: «Лондонга болгаш Парижге хүлөөн алдынган шиитпирлер герман айтырыгны тайбың шиитпирләәриниң оруун хаап турар, олар болза, европа улустарының кады ажылдажылгазынга шаптыктап, чепсегленишкиннериң әңдере бүдүрериңе идигни берип турар болгаш делегейни чаа дайынның бууразашкынынче аппар чыдар».

Барыын герман ажылчы чоннарның лондон болгаш париж дугуржулгаларында көрдүнген катап чепсегленишкиннің планнарын канчаар көрүп турары дәәзындагы факт-биле тодаргайлатынын болур: алды миллион кижилерни каттыштырып турар барыын герман профвиледелериниң Майнда-Франкфуртка хуралдаан съезидизи «Германияның чаңгыс эвин тайбың аргалары-биле каттыштырарынга хамаарышкан чугаалажмышкынларга бүгү аргалар ажылатынмаан шагда» катап чепсегленишкиннің кандыгдаа хевирин бууру шаап турар резолюцияны дөрт кижи (!) удурланган 391 хөй нуруу бадылаашкыннар-биле хүлөөп алган.

Лондон болгаш париж дугуржулгаларынга удур Барыын Германияның хөй-хөй буржуаз ажылдакчылары база демисежип турар. Чижәәләәрге, мурнунда Барыын Германияның иштики херектер министри турган Хейнеман чоокта чаа мынча деп медеглөөн: «париж керәәлериниң дуазы-биле Германияның чаңгыс эви тайбың үндезинге кажан-даа катап тургустунмас».

Барыын Германияны чепсеглөөр дугайында сүлчәәге удур демисел Франциядa улам-на калбарып турар, чүге дәәрге, төөгүде герман милитаризминиң үш улайгы хөгжүлдези кандыг бак үржуктарга чедирип келгенин Францияның улузу эвизи-биле билип турар. Францияның тайбың талазы-биле национал чөвүлелиниң бюрозу Барыын Германияны чепсеглөөриниң планнарын француз улустуң канчаар көрүп турарын тодарадыр дәәш, октябрьның төнчүзүнде чоннуң санал-оналын айтырар чорукту организастаар деп шиитпирлөөн. Ол шиитпирни хүлөөп алганының соонда әрткен баштайгы каш хүннеринің дургузунда безин Барыын Германияны катап чепсеглөөринге удурланыышкын үгүулгаларының адаанга миллион хире әр, херәәжен француэтар ат салган. Париж сүлчәәзинге удур саналдар француз парлалгада, француз политиктиг партиялаының съездилеринде көвүдеп турар. Ол айтырыг талазы-биле чидиг саналдар француз социалистиг партияның барыын үзелдиг социалистер колдаыр төлөөлетинген съездизинге безин болгулаан. Чижәәләәрге, төлөө Андре Филипптиң саналдааны болза: «лондон болгаш париж дугуржулгаларын күштүг болдурары дәәш бадылаашкынын канчаарга-даа дадаглаар херек, чүге дәәрге, ол дугуржулгалар немец шазжылакчыларны болгаш фашист армияны катап төрүтүндүрериниң айыылы-биле хөлбәалыг болгаш олар Европаны америк протекторат кылдыр хуулдурарынче аппар чыдар».

Барыын герман адаан негекчилерин чепсеглөөр дәәр чүткүлер Англияда удурланыышкынының дүвүрөөзинин болгаш шимчәшкинин хайныктырган. Герман милитаризминиң катап төрүтүнүүшкүнүн болдурбас дәәр негелделер профвилел, кооператив болгаш хөй-ниитиниң өске-даа организацияларының митингилериниде үнүп турар. Ниити-европаның коллективтиг айыыл чок чоруун хандырар дугайында совет саналларны дораан көөрүн митингилериниң киржикчилери негеп турар. Чоокта чаа Керколди хоорайының (Файф графствозу) 16 муң кежигүннери каттыштырып турар кооператив ниитилели Барыын Германияны чепсеглөөр дугайында барыын талакы күрүнелериниң дугуржулгазын буруу шаап турар шиитпирни бир үн-биле хүлөөп алган.

Париж сүлчәәзинге удур шимчәшкин өске-даа чурттарда база калбарып турар.

Париж дугуржулгалары Барыын Европа күрүнелериниң чагырыкчы бөлүктеринде удурланыышкыннарны болгаш дүвүрөөзиннерни хайныктырганы база апаа әвес. Оон-биле хөлбаштыр Барыын Германияда чазак кризизиниң айыылы безин тыштып келген. Боннуң чазак эвилелинде кирип турар хостуг демократтыг партия болгаш ниити-герман дәәр блок Аденауәрниң партиязынга—ХДС-ке удурланып үнген. Олар боттарының партияларының аңаа бөлүүн кежигүннериниң болгаш чоннуң калбак бөлүктериниң хөөчнериниң ыйыышкыны-биле париж сүлчәәзиниң Саарга хамаарышкан кезинге удурланыр ужурга таварышканнар. «Чазакта чөрүлдәәлер кажангызындан-даа артык улуг болуп турар» деп Барыын Германияның «Гессише цейтунг» солун бижөөн. Чазактың болгаш чазак партияларының иштинде чөрүлдәәлериниң ужурундан Аденауәр бундестагка даштыкы политика айтырыгларының талазы-биле бодунуң чугаазын «тодаргай әвес үеже» соңгаарладыр ужурга таварышкан. Париж дугуржулгаларын күштүг болдуруп бадылаар дугайында хоойлу төлевизелин бундестагка баштай номчуурун декабрь 16-же соңгаарлаткан.

«Угаан-боладдар ундараашкыны» француз чазак бөлүктеринде база хайгаратының турар. Мендес-Франстың чазаа лондон болгаш париж дугуржулгаларын Национал хуралды дамчыштыр киирер дәәш бодунуң ажыл-чорудулгазын идепкейжиткенинің хире-чергези-биле парламентиде чазактың саңлдар-хамаарылгазы бууран бадып турар. Ол дугайын чазакка бүзүрелди Национал хуралга чоокта чаа бадылазаны херечилеп турар. «Мендес-Франстың ажыглап турар бүзүрели хүн келген тулум кудулап бадып турар» деп «Юманите» солун бижөөн.

Герман милитаризмни катап төрүтүндүрериниң планнарына удур улустарның удурланыышкыны өзүп турар. Герман айтырыг талазы-биле дөрт күрүнелериниң чугаалажмышкыннары дәәш, ону тайбың шиитпирләәри дәәш, Европага коллективтиг айыыл чок чорукту хандырар дугайында совет саналларны хүлөөп алыры дәәш улустар улам-на шиитпирлиг демисежип турар.

УЛУСТАР АРАЗЫНЫҢ ДҮШКҮҮРЛҮГ ЧОРУКТАРЫН КҮШТЕЛДИРЕР ПОЛИТИКАНЫ АМЕРИК УЛУС БУРУУ ШААП ТУРАР

АКШ-ка ноябрь 2-де әрткен парламент соңгулдаларының үезинде төлөөлекчидер палатазын (адакы палатаны) бүрүүбиле катап соңгаан болгаш сенат составының (үстүкү палатаның) үштүн биронын чаарткан. Президент Эйзенхауәрниң база аңаа хамааржып турары әрге-чагырга республиканчы партия соңгулдаларда улуг аштырыышкынга таварышкан. Соңгулдаларның түңнелинде республиканчылар конгресстиң палаталарының кайызынгадаа әвәәш нуруу болганнар. Губернатор албан дужаалдарның хөй кезин база республиканчылардан демократтарже шилчий берген.

«Президент республиканчы конгрессти соңгууруунче чүртту кыйгырган, ынчалзадаа, чурт ону кылбаан» деп соңгулдаларның түңнелдерин тодаргайлавышаан, «Нью-Йорк таймс» солун бижөөн.

Ынчалзажок, АКШ-ка болган соңгулдалар чуртта турып турар байдалды өскертпөөн. Республиканчы-даа, демократтыгдаа партия АКШ-та улуг капиталлың эрге-ажыктарын илередип турары билдингир болгай, ынчаарга демократтарның тиилдези дәәрге чүгле улуг монополистерниң өске бөлүүнүң саңлдарының күштелгенин айтып турар. «Боттуг эрге-чагырга ону әәлеп турган кижилериниң холунга, тодаргайлаарга капиталистиг монополиялардың холунга артып калыр» деп Американың «Дейли Ньюс» солун бижөөн.

Оон-биле кады соңгулдаларга республиканчы партияның аштырыышкыны политика талазы-биле улуг ужур-уткалыг болуп турар. Ол болза, республиканчы партияның сөөлгү чылдарның дургузунда АКШ-тың эрге-чагырганың турып алган чорудун келген иштики болгаш даштыкы политиказын америк улустуң бууруу шаап турарын айтып турар.

Амгы үеде АКШ-та тергиидеп турар политиктиг дерзинилөөшкиннің үезинде чон аңаа чедингир карачаңгыс арга биле: республиканчыларга удур бадылаашкын-биле болунуң санал-оналын илередип чугаалаан. Чогум утказы-биле алырга соңгукчуларга соңгулда болбаан. Соңгулдаларга киришкен партиялардың кайзы-даа— улуска удур партиялар. Соңгукчулар болза, демократтар дәәш әвес, харын республиканчыларга удур бадылааннар, чүге дәәрге, республиканчы чазактың политиказының бүгү-зе чүдек-бужар үржуктарын чоннуң калбак массалары боттары көрүп билгеннер.

Ол политиканың түңнелинде чурттуң бюджединиң 66 хуузу шериг сорулгаларынга чарыгланың турар! Ынчаарга социал болгаш культура хемчеглериниң мырыңай чаржычыг бичии түңнерни үндүрүп турар. Чыл дургузунда чуртта үлетпүр бүдүрүлгези барык 10 хуу кызырылган. Бүрүн ажыл чоктарның саны 5 миллион ашкан. Аграрлыг кризис чидиглеп турар. Фермерлериниң орулгалары 20 хуу кызырылган.

Чепсегленишкиннерни әңдере бүдүрери-биле хөлбаштыр экономиктиг бууразашкын онза күштелген үлетпүрлүг штаттарга республиканчы партияның аштырыышкыны әң улуг болган. Демократтыг лагерьниң чурттарынга улуг шпиончу—үредекчи ажыл-чорудулганы кылырынга оон инициативазын езугаар конгресс 100 миллион долларны дезевилеп турган, төлөөлекчилер палатазының кежигүнү Керстенни соңгулдаларда соңгузааны аңаа тодаргай чижек болур.

АКШ-тың соңгукчуларының хөй нуруузу «республиканчы чазактың реакцыдыг ажыл-чорудулгазын бууруу шапканын» соңгулдалар мырыңай тодаргай көрүскен деп америк сенатор Морзе медеглөөн. Америк улус болза, АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң чорудуп турары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын күштелдиреринің политиказын, дайынның политиказын, ажылчы чоннарның турза чогуур хамаалы болгаш социал эргелерин дора көөрүнүң политиказын бууруу шаап турар. Америк улус өске бүгү улустар ышкаш тайбыны болгаш чечектелишкинни күзеп турар.

А. ШАТИЛОВ.

„Сталинград, Ковентри болгаш Варшава“

Ковентри болгаш Сталинград хоорайларының КНО-га кады кылган кыйгырчының дугайында „Трибуна люду“ солунның чүүлү

ВАРШАВА, ноябрь 11. Каттышкан Нациялар Организациязынга Ковентри болгаш Сталинград хоорайларының атомнуг болгаш водородтуг чепсекти бүдүрерин аза ажыглаарын хорудаар болгаш оларны чепсегленишкиннерден бүрүн хураар деп кады кылган кыйгырыын польша парлалга тайылбырлап турар. «Трибуна люду» солун «Сталинград, Ковентри болгаш Варшава» деп эгелиг чүүлү парлаан. Массалыг уэутказашкынның чепсәә хорудаар дәәш улустарның демиселин күштелдиреринге ийи хоорайларның кады кылган кыйгырыының кайгамчык улуг ужур-дузазын ол чүүлде онзалап демдеглөөн.

Чооктагы төөгүнүң дуржулгазын улустарның сагыжындан арылдырыптар, герман милитаризминиң агрессиязынга удур кады демиселдиң дуржулгазын арылдырыптар, чаа дайынның айыылы чайлаш чок дәәр политикага хамаарыштыр улустарның серемчилелин сулаградыр дәәш янзы-бүрү политиктерниң кайы-хире чүткүл салып турарын ол солун бижөөн. Ынчалзадаа ол чүткүлдер чеиишкин чок. Янзы-бүрү политиктиг болгаш социал үзелдерлиг, ынчалза-даа чаа дайынның айыылын болдурбазының чайгылыш чок тура-соруубиле каттышкан кижилериниң ат салганы, ийи хоорайларның кады кылган кыйгырыы оон херечилели болуп турар.

Ол кыйгырыг чүгле ол ийи хоорайларның база чүгле Совет Эвилелиниң болгаш Англияның миллион-миллион чурттакчыларының тура-соруун илередип турар әвес болдур ийин. Араатанзыг ёзу-биле үргедетирген, а ам чаа Польшаның кайгамчык чаагай найыслалы болуп бар чыдар Варшава база оларның үнүнге каттыжып турар. Ол дәәрге бүгү поликтарның үнү. Дайынның човулан-хилинчөөн билип көрген болгаш ол човулан-хилинчектиң катантаар чоруун болдурбас деп таңгыраан берген бүгү улустар ол кыйгырыгның адаанга адын салырлар.

(СӘТА).

ССРӘ биле Франциянның аразынга бараннар солчуушкунунуң дугайында протоколга ат салганы

ПАРИЖ. Ноябрь 10-да Парижке доозулган чугаалажмышкыннарның түңнелинде 1954 чылдың июль 1-ден 1955 чылдың декабрь 31-ге чедир үеде ССРӘ биле Францияның аразынга бот-боттарынга бараннар солчуруунуң дугайында протоколга ат салдынган.

Протокол болза, мурнуку чылдарның деннели-биле алырга, бараан солчуушкунунуң дыка улгадыышкынын айтып турар.

Совет Эвилели Францияже нефть болгаш нефть продуктуларны, антрациттерни, хөмүр даш хөөдуун, дилиг материалдарын, целлюлозту, марганец рудазын, хөвеции болгаш өске-даа бараннарны экспорттаар.

Франция ССРӘ-ге кара металлдарның прокадын, коргулчуну, кабельди, кылымал торгунуң өөзүн, дүк болгаш торгу кылыглыг пестерни, эштпи, какаону, тирпи, бобыларны, цитрус болгаш өске-даа бараннарны бәәр. Оон ашгыда Франция Совет Эвилелинге чүк судноларын тудуп бәәр болгаш энергетиктиг котёлдарны болгаш өске-даа дериглерни кылып бәәр.

(СӘТА).

Польшаның чаа үлетпүр районнары

ВАРШАВА. Улусчу Польшада чурттуң бүгү районнарында бүдүрүкчү күштер план ёзугаар хөгжүп турар. Чамдык районнарның хөгжүлдезинде ылгалдыг чоруктар чоорту чидип турар. Капиталистиг Польша болза бүдүрүкчү күштер хойчут деп әвес болгаш чаңгыс тала-биле хөгжүлделиг чурт турган. Барык-ла бүгү үлетпүрү Силезияга, Варшавага, Лодзиге мөөннетинген турган.

Улус эрге-чагырганының чылдарының дургузунда Польшага үлетпүр бүдүрүлгезиниң деннели дайын мурнундагызындан 4 катап ашкан. Чуртта судно, трактор болгаш автомобиль тудуушкуну, кедәә ажыл-агый машиналарының тудуушкуну, подшипниктер, станоктар, даг үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери, электри дериглери, ылап шын оптиктиг приборлар бүдүрүлгези дәән ышкаш үлетпүрүнүң шак ындыг чаа адырлары тургустунган. Дайын сөөлүдеги чылдарда шаанда чыдып калган чораан кедәә ажыл-агый районнарында Краков, Люблин, Жешув-Сандомир, Ченстохов болгаш өске-даа ыңдыг чаа үлетпүр округтары турсустунуң келген.

Ам үеде Краков болгаш Люблин округтарында дайын мурнундагызындан 3 катап хөй ажылчыннар ажылдап турарлар.

Польшаның найыслалы демир ажылдап кылыр үлетпүрүнүң болгаш электри техниктиг үлетпүрүнүң база катап төөү болу берген. Бир әвес 3—4 чылдар мурнунда Варшаваның ажылчыннарының хөй нуруузу тудугжулар турган болза, ам үеде бүдүрүлге ажылчыннары колдап турар апаргаан, оларның саны 130 муң кижи ажыл турар.

Ченстоховскиниң үлетпүр округунда техниклиг сөөлгү аргалы-биле дериглеткен Болеслав Берут аттыг металлургия комбинатын тудуп турар. Ол комбинат чурттуң улус ажыл-агыйынга Ченстоховскиниң заводунуң дайын мурнунда берип турганындан 10 катап хөй металлды бәәр. Ол үлетпүр округунда чаа демир рудниктерин тудуп турар, олар кожазында Келецк округтуң рудниктери-биле кады 1955 чылда доостур алды чыл планының дургузунда демир рудазының тыныжын дөрт катап улгаттырар арганы бәәр.

Чурттуң чамдык районнарында пес-тазы үлетпүрү хөгжүп турар, шаанда оон бүдүрүлгелери колдуунда Лодзиге мөөннетинген турган. Ам үеде Белосток округта улуг пес-тазы комбинаттарының тудуушкунун Замбровта болгаш Фастахта тудуп турар. Чамдык кезектери ам ажылалда киргеен Петроковта болгаш Андрыховта улуг пес-тазы комбинаттарын тудуп турар.

(СӘТА).

Нерунуң Калькуттага чугаазы

ДЕЛИ. Индияның информация бюрозунуң дамчыдып турары болза, Индияның премьер-министри Неру Кыдатка чораан ноябрь 2-де Калькуттага чедип келгеш, массалыг митингиге чугаалааны болза:

«Кыдаттың улузу дайынны күзевейн турар. Кыдат улус бодунуң чуртун катап тургузарынга, ыдыы-түрегги чорукту чок кылыр дәәш чүткүлүү-биле ажылдап турар. Кыдаттың күжү оон чаңгыс эптеннде болуп турар. Индия биле Кыдат төөгүлүг харылзаалар-биле холбашкан болгаш бистер бо эп-найыралды камгалаар болгаш быжыдар ужурлуг бис».

Бодунуң чораан үезинде катап төрүтүүп турар Азияны көргенин премьер-министр чугаалаан. «Азия болза, өскерлип турар. Азия дипте революция болуп турар. Кулданыышкынның эрги кинчизи бүгүп турар» деп ол чугаалаан. Улусуң материалдыг чазагай чуртталгазын кодурер сорулга-биле амыдыралдың бүгү талаларында хайныышкынныг ажыл-чорудулга кылыр дәәш чүткүлүү-биле ажылдап турар. Кыдаттың күжү оон чаңгыс эптеннде болуп турар. Индия биле Кыдат төөгүлүг харылзаалар-биле холбашкан болгаш бистер бо эп-найыралды камгалаар болгаш быжыдар ужурлуг бис».

Бодунуң чораан үезинде катап төрүтүүп турар Азияны көргенин премьер-министр чугаалаан. «Азия болза, өскерлип турар. Азия дипте революция болуп турар. Кулданыышкынның эрги кинчизи бүгүп турар» деп ол чугаалаан. Улусуң материалдыг чазагай чуртталгазын кодурер сорулга-биле амыдыралдың бүгү талаларында хайныышкынныг ажыл-чорудулга кылыр дәәш чүткүлүү-биле ажылдап турарын ол солун бижөөн. Ынчалзадаа ол чүткүлдер чеиишкин чок. Янзы-бүрү политиктиг болгаш социал үзелдерлиг, ынчалза-даа чаа дайынның айыылын болдурбазының чайгылыш чок тура-соруубиле каттышкан кижилериниң ат салганы, ийи хоорайларның кады кылган кыйгырыы оон херечилели болуп турар.

Ол кыйгырыг чүгле ол ийи хоорайларның база чүгле Совет Эвилелиниң болгаш Англияның миллион-миллион чурттакчыларының тура-соруун илередип турар әвес болдур ийин. Араатанзыг ёзу-биле үргедетирген, а ам чаа Польшаның кайгамчык чаагай найыслалы болуп бар чыдар Варшава база оларның үнүнге каттыжып турар. Ол дәәрге бүгү поликтарның үнү. Дайынның човулан-хилинчөөн билип көрген болгаш ол човулан-хилинчектиң катантаар чоруун болдурбас деп таңгыраан берген бүгү улустар ол кыйгырыгның адаанга адын салырлар.

(СӘТА).

Уругвайның ажылчы чоннарының аар-берге байдалы

МОНТЕВИДЕО. Уругвайның ажылчы чоннарының аар-берге байдалының дугайын херечилеп турар медәәлерни «Ла маньяна» солун парлаан. Университеттиң медицина факультединиң чанында диетиктиг аъш-чем курзунуң директору доктор Альберто Мунильяның медеглелин ёзугаар алырга, аъш-чем айтырының талазы-биле уругвай комиссиянның Ривер хоорайының кылыгларынга чоруткан шинчилелдери чурттуң ол районунуң чурттакчыларының 40-ден 50 чедир хуузу кажан-даа сүт ишпейн турар. 80—90 хуузу ак саржаг чивейн турар, 75—87 хуузу кат-чимистер болгаш ногаа аймаа чивейн турар деп көргүскен.

(СӘТА).

Чехословакияда совет фильмнериниң фестивалы

ПРАГА. Ноябрь 8-те Праганың улуг кино театларының биреэзи болур «Бланик» кинотеатрга совет фильмнериниң фестивалының ажылыышкыны болуп әрткен. «Эрес-дидим чоруктуң школазы» деп канону көрүкчүлер улуг сонуургал-биле көргеннер.

Фестиваль үезинде чехословак ажылчы чоннар дыка хөй совет киноларны көөрлер, оларның аразында «Броненосец Потемкин», «Чапаев», «Цирк», «Чаңгыс парус агаранайның чөр», «Кан канчан катканыл», «Уттундурбас 1919 чыл» болгаш өске-даа кинолар бар.

Чехословак-совет найыралдың хүннеринде Чехословакияның күрүне фильми ол ышкаш уруглар киноларының фестивалын чоруткан турар, оон үезинде «Чажыт тывыш», «Бистиң кудумчувустан команда», «Чук болгаш Гек», «Алеша Птицын ажы-чанын өскертип тур» болгаш өске-даа кинолар үнер.

(СӘТА).

АКШ-тың штабтар начальниктериниң каттышкан бөлүүнүң даргазы болгаш далай министри Турцияда барган

АНКАРА, ноябрь 11. Анатоли агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, АКШ-тың штабтар начальниктериниң каттышкан бөлүүнүң даргазы Рэдфорд биле АКШ-тың далай министри Томас ноябрь 10-да Анкарада чеде берген.

«Акшам постасы» солунунуң дыңналыыбиле алырга, Анкарага Томастың чоруудар чугаалажмышкыннарын улуг ужурдузалыг кылдыр көрүп турар. Ол чугаалажмышкыннарның код темазы Искедерунда шериг-далай базазын күштелдирер дугайында болгаш ол базаны «Соңгу-атлантика эвилелиниң шериг-далай күштериниң эргелелинге шуут» дамчыдып бәәриниң дугайында айтырыгны көөрү болур. 1955 чылда америк дузаламчыга кириштир дужаатынар шериг корабльдери-биле турк шериг-далай флодун күштелдирер дугайында айтырыгны база көөр.

(СӘТА).

Президент Сукарнонуң чугаазының дугайында Индонези парлалганың бижип турары

ДЖАКАРТА, ноябрь 11. Президент Сукарнонуң ноябрь 9-та Палембанга чугаалаан чугаазы бөгүн парлалганың кичәәнгейниниң төвүнде турып турар. Сукарно бодунуң чугаазында «миллион-миллион рубль дәәш чуртту империалистерге салып турар» оппозистиг партияның удуртукчуларын буруудаткан. Солуннарның хөй нуруузу сатыныкчыларның аттарын адаарын болгаш оларны шаажылаарын негеп, президентинин чугаазын деткип турар.

(СӘТА).

Мендес-Франстың Канадаже болгаш АКШ-че чоруткаы

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга Францияның министрлер чөвүлелиниң даргазы Мендес-Франс ноябрь 10-да Канадаже болгаш АКШ-че чоруткан.

(СӘТА).

Америк конгрессменнер америк самолёт-биле болган чорук дугайында

ВАШИНГТОН, ноябрь 12. Америк конгресстиң алаэн хөй кежигүннери америк самолёттар ССРӘ-ниң агаар кызыгаарын үрәәр чоруктарны моон соңгаар болдурбас талазы-биле чогуур хемчеглерни АКШ-тың шериг командылалының чери алыр ужурлуг деп санал-оналын илередип турар. Чижәәләәрге, Теннесси штаттан сенатор демократ Кефовер Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи-биле беседазынга АКШ «бистиң самолёттарывыс совет девискәәрже ужуп кире бәәр чорукту болдурбас төлөөде, чогуур хемчеглерни алыр ужурлуг» деп медеглөөн.

Калифорния штаттан төлөөлекчилер палатазының кежигүнү республиканчы Хиншо америк самолеттар «коммунистиг девискәәрниң» кызыгаарынче ужуп эртпес ужурлуг деп медеглөөн. Небраска штаттан төлөөлекчилер палатазының кежигүнү база бир өске республиканчы Миллер АКШ «айылдыг районнардан» болдунуң чепсектиг күштерин үндүрер ужурлуг деп медеглөөн. «Ыңдыг черлериниң хөй нуруузундан үнгени биске чугула болур ийик. Японияга үр турганывыс тудум бистиң өөнүктериис әвәәжәәриниң үезиң келген. Германияга болгаш өске-даа районнарга база-ла ол чүүл хамааржыр» деп Миллер чугаалаан.

(СӘТА).

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Кызыл хоорайда Суворов кудумчузунда № 23 бажында чурттап турар хамаалы Александр Гурьянович Пермяков Кызыл хоорайда ажылчын кудумчузунда № 211, «А» бажында чурттап турар хамаалы Анна Ильинишна Пермяковадан чарлыр дугайында херек кедүрүп турар.

Ук херекти Кызыл хоорайның 1-ги участогунуң улус судунга көөр.

Француз шериглер индий-кыдат талазы-биле Женева дугуржулгазын үреп турар

ПЕКИН, ноябрь 11. Вьетнамның информация агентилелиниче айытпышаан, Синьхуа агентилелиниң корреспондентизи Француз эвилелдиң шериглери Фонг-сали болгаш Сам-неа можуларда Патет-Лаонуң чепсектиг күштериниң эде бөлүглежишкиннериниң районнарынче соксаал чоокка халдап турарын дыңнаткан.

Ноябрь 4-те французтарның командылааны чепсектиг кижилер У-неада (Фонг-салиниң әлөөн соңгу-барыын талазында 70 километр черде) әәродромну әәлеп алганнар. Ол-ла хүн үш француз офицерлерге командылаткан чепсектиг чүс солдаттар Муонг-хуа районну үптеп дәәрбедөөн болгаш ол черниң административтиг комитединиң даргазын оорлап аппарган.

Мурнунда сентябрь 26-да чепсектиг чүс солдаттар Сам-неа можуда Понг-Монче халдаан болгаш Патет-Лаонуң чепсектиг күштери турар районче атакалаан.

Октябрь 4-те француз командылал чери кол нургулайында гоминданчылардан тургустунган 500 солдаттыг отрядты У-неаже (Фонг-сали можуда) чорутканнар, олар аңаа бүгү суурну өртедип, ол черниң хөй-хөй чурттакчыларын өлүргеннер болгаш балыглааннар.

(СӘТА).

Италияның иштики херектеринге АКШ-тың киржилгези

РИМ. Америк Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дыңналыын солуннар парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза, мурнунда Италияның ийи үлетпүр компанияларынга берген шериг чагыгларын Каттышкан Штаттарның чазаа күш чок болдурган, чүге дәәрге бо компанияларның бүдүрүлгелериниде «коммунистер колдап турган» ышкаш болган. Бо шиитпир Палермода судно кылыр «Пьяджога» болгаш Миланда машина тудуушкунунуң компаниязы «Виториягa» хамааржып турар.

Бир әвес мындыг янзылыг байдал илерәәр болза, Италияның өске компанияларынга хамаарыштыр ол ышкаш хемчеглерни алыр аңаар деп агентилел медеглеп турар.

Бо дыңналыгны тайылбырлавышаан, «Унита» солуннуң бижип турары болза: «бо арга чаа әвес, чүге дәәрге кажан америк элчин чери чазактың болгаш фашистиг агыышкыннарның антикоммунистиг туруш байдалын кажан күштелдиреин чугулага санзанда, чагыглар-биле болган чорук ышкаш нүүлүү антикоммунистиг хемчег кылдыр үргүлүү хереглеп турган... Бо арганың ужур-утка чогун политик талазы-биле алырга оон чугулазын канчап-даа чиигетпейин турар, чүге дәәрге бо болза, бистиң чуртувустуң иштики херектеринге шанчап-даа киржип болбас чорук болур».

(СӘТА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчуу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда, кедәә ажыл-агый. культура болгаш амыдырал киллистериниң, бухгалтериянның—3—65, харыысалгалыг секретарьның, үлетпүр болгаш транспорт киллизиниң 4—98, иштики информация, чагаа киллистериниң — 3 — 88.

ТС—02099. Культура эргелелиниң типографиязы